

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 20 april 1906, kl. 6 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid folkskolor m. m., dels ock nio med för- anledande af propositionen väckta motioner.

Genom proposition, n:o 51, af den 13 januari 1906 har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att

dels medgifva vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 1 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärarna, att för ordinarie lärare bestämmes en begynnelselön af minst niohundra kronor, och att storleken af hvart och ett af de tre ålderstilläggen bestämmes till etthundrafemtio kronor för manlig lärare och etthundra kronor för kvinnlig;

dels besluta, att i de fall, då bidrag af statsmedel utgår till aflönande af tjänstledig lärares vikarie, den tjänstledige läraren skall vara skyldig att af sin lön till vikariens aflöning afstå ett belopp, motsvarande en fjärdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, äfven om nämnda aflöning framdeles kommer att höjas;

dels besluta, att lärare, som ingår på den nya löneregleringen, eller som förordnas, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig ej mindre att, så snart han uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, afgå från tjänsten, vederbörande skolstyrelse dock obetaget att låta med afskedet anstå, därest och

så länge den pensionsberättigades fortsatta tjänstgöring anses vara gagnelig för folkskolan, än äfven att såsom bidrag till kostnaderna för pensioneringen erlägga en årlig afgift, motsvarande två och en half procent af den lön, för hvilken skoldistriktet med afseende å hans pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning;

dels medgifva, att, med ändring af nu gällande grunder i fråga om statsbidrag till aflönande af vissa lärare, följande bestämmelser må blifva gällande:

1. Till aflönande af hvarje ordinarie lärare vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning därför, minst niohundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst sexhundra kronor, äger skoldistrikt, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren, förutom husrum och vedbrand eller ersättning därför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga sexhundra kronor.

Öfvergångsstadgande. Då å innehafvande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare erhåller, förutom husrum och vedbrand, minst åttahundra kronor samt därtill kofoder in natura enligt äldre bestämmelser eller till mer än etthundra kronor uppgående ersättning därför, äger skoldistrikt jämväl, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af sexhundra kronor.

2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen för sagda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen femtio kronor till manlig lärare och minst ettusen kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med sjuhundrafemtio kronor och i senare fallet med sjuhundra kronor.

3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola såsom ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen för samma undervisning af sådan anledning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen tvåhundra kronor till manlig lärare och minst ettusen etthundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att

årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med niohundra kronor och i senare fallet med åttahundra kronor.

4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen för ofvannämnda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen trehundra femtio kronor till manlig lärare och minst ettusen tvåhundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med ettusen femtio kronor och i senare fallet med niohundra kronor;

dels öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,150,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp, 6,350,000 kronor, till 8,500,000 kronor;

dels och öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärares pensionering», nu 622,873 kronor, med 49,993 kronor till 672,866 kronor.

Sedan chefen för ecklesiastikdepartementet, såsom af det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet inhämtas, vid sakens föredragning i statsrådet i korthet erinrat om de förändringar, som den ordinarie folkskollärarpersonalens aflöningsförmåner undergått under de senaste tjugu åren, samt därefter lämnat en öfversikt af nu gällande bestämmelser i ämnet, redogör departementschefen för en af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening hos Kungl. Maj:t gjord framställning om vidtagande af åtgärder för höjande af folkskollärarnas aflöning. Vid berörda framställning, som finnes i statsrådsprotokollet fullständigt återgifven, äro fogade tvenne bilagor, den ena en i tabellform uppställd sammanfattning af från Sveriges allmänna folkskolläraryörelses särskilda kretsar inkomna uppgifter rörande de genomsnittliga lefnadskostnaderna för folkskolans lärarpersonal äfvensom rörande inkomstförhållandena inom vissa andra samhällsklasser och den andra en kortfattad öfversikt af folkskollärlöner i vissa främmande länder. Härefter redogör departementschefen för de öfver ofvanberörda framställning hörda myndigheternas uttalanden. Efter den öfver ärendets föregående behandling sålunda lämnade redogörelsen, beträffande hvilken utskottet tillåter sig hänvisa till propositionen, anför departementschefen följande:

Departement-
schefens
yttrande.
Behovet af
löneförbät-
ring.

»Behovet af en löneförbättring för Sveriges folkskollärare är såväl i centralstyrelsens framställning som i de däröfver afgifna utlåtandena så enhälligt vitsordadt och så till fullo uppvisadt, att något väsentligt däröfver icke synes mig vara att tillägga. Visserligen hafva i en del yttranden olika meningar uttalats, men dessa hafva icke rört hufvudsaken, eller behovet af en löneförbättring, utan endast sättet för detta behofs afhjälpande. Om man bortser från frågan om storleken af lärarinnornas ålderstillägg, hafva de skiljaktiga åsikterna i allmänhet allenast gällt mindre viktiga detaljer.

Tid efter annan hafva visserligen folkskollärarna vunnit i någon mån förbättrade lönevillkor, men de nuvarande lönerna kunna ändock icke anses tillräckliga att, under de numera i alla afseenden såväl på landet som i städerna högt uppdrifna lefnadskostnaderna, bereda en lärare erforderliga medel till hans nödtorftiga uppehälle.

För en barnalärare, hvilken har till sin hufvudsakligaste uppgift att väcka ett lefvande intresse för bildning och andlig förkofran samt att genom ord och personligt föredöme ingifva ungdomen verksamhetslust och arbetsglädje, måste det anses i högsta grad angeläget, att han under den dagliga utöfningen af detta sitt kall icke känner sig nedtyngd af ekonomiska bekymmer, hvilka måste förminska hans spänstighet och betaga honom lugnet i hans arbete.

Beträffande omfånget af den ifrågasatta löneförbättringen skulle jag gifvetvis helst önskat, att jag nu kunnat tillstyrka Eders Kungl. Maj:t framläggandet för Riksdagen af ett förslag i fullständig öfverensstämmelse med hvad som blifvit af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening begärdt och af många bland de hörda myndigheterna understödt. Finansiella skäl, för hvilka enhvar måste böja sig, göra emellertid sådant omöjligt, och jag har därför nödgats stanna vid förordandet af ett förslag, som ej äger samma räckvidd, men hvars förverkligande likväl, såsom jag vågar hoppas, skall i rätt afsevärd grad lätta folkskollärarkårens bekymmer för den dagliga utkomsten.

Detta förslag berör, ehuru i olika grad, båda de delar, hvaraf den kontanta aflöningen utgöres, nämligen begynnelselönen och ålderstilläggen, samt därjämte äfven det förhållande, hvori stat och kommun lämpligen böra deltaga i utgifterna för lön och ålderstillägg.

Begynnelse-
lönen.

I fråga om *begynnelselönen* instämmer jag till fullo med det ojämförligt största antalet af de myndigheter, som yttrat sig och som yrkat dess höjande från 700 kronor till 900 kronor. På de skäl, som af centralstyrelsen och de hörda myndigheterna anförts, anser jag nämnda begyn-

nesselön vara ett minimum för såväl manliga som kvinnliga lärare, och detta särskildt med hänsyn därtill att, såsom jag längre fram skall närmare utveckla, med löneförhöjningen enligt min mening bör förbindas skyldighet för läraren att själf bidra till sin pensionering med en årlig afgift, motsvarande $2\frac{1}{2}$ procent af den lagstadgade slutlönen.

Mot förslaget kan den invändningen framställas, att aflöningsförhållandena inom alla andra verksamhetsområden ordnats med hänsyn till den erfarenheten, att manlig arbetskraft till följd af i regel drygare lefnadskostnader icke står att erhålla på samma villkor som kvinnlig, att lönerna för män därför vanligen måst sättas afsevärdt högre än lönerna för kvinnor, samt att intet särskildt skäl blifvit uppvisadt, hvarför just i fråga om folkskolan en motsatt princip skulle göras gällande. Endast för ett par år tillbaka fastställde Riksdagen med afseende å såväl statens samskolor som folkskoleseminarierna och dessas öfningsskolor olika lönebelopp för lärare och lärarinnor, och samma skillnad har i allmänhet gjorts af de kommuner, hvilka på grund af högre lefnadskostnader sett sig föranlåtna att höja lönerna utöfver det i lag föreskrifna minimum.

Hvilken betydelse man än må tillmäta de skäl, som sålunda kunna anföras för olikhet i aflöningsbelopp mellan lärare och lärarinnor, måste säkerligen enhvar dock erkänna, att dessa skäl icke äga fullt samma giltighet för begynnelselönen som för ålderstilläggen. Under de första fem tjänståren torde läraren i allmänhet vara ogift, och han är då ej familjeförsörjare i annan mening, än äfven lärarinnan ofta är det, nämligen såsom stöd och hjälp för ålderstigna och behöfvande föräldrar eller oförsörjda syskon o. s. v. Under dessa fem år lära lefnadskostnaderna därför icke med nödvändighet behöfva ställa sig så synnerligen mycket högre för lärare än för lärarinnor. Seminariekursen har för båda haft samma längd, och om den, hvad lärarna angår, i många fall föregåtts af en längre eller kortare utbildning vid andra undervisningsanstalter, så gäller detsamma i minst lika hög grad om lärarinnorna, hvadan det torde kunna antagas, att om än de studier, som afläggandet af seminarieexamen betingat, måhända i allmänhet för lärarinnan medfört något mindre skuldbörda att förränta och afbetala än för läraren, så kan dock skillnaden i detta hänseende näppe- ligen vara så betydande, att den ovillkorligen kräfver fastställandet af olika begynnelselöner.

Härtill kommer ännu en omständighet, hvars afgörande betydelse såväl i centralstyrelsens skrifvelse som af flera myndigheter starkt framhållits. För närvarande bidrager kommunen till läraraflöningarna med en tredjedel af dessas belopp, och någon ändring i detta förhållande har

jag, hvad själfva begynnelselönen vidkommer, af flera skäl icke ansett lämpligt att ifrågasätta. Om nu olika begynnelselöner bestämdes för lärare och lärarinnor, skulle anställandet af en lärare blifva för kommunen dyrare än anställandet af en lärarinna, hvaraf helt säkert skulle följa, att en mängd kommuner frestades att enbart af ekonomiska skäl anställa lärarinnor äfven å platser, där förhållandena äro sådana, att användandet af manlig lärarkraft uppenbarligen vore af behovet påkalladt. Under frågans föregående behandling hafva särskildt från lärarinnornas sida olägenheterna häraf blifvit med synnerligen stor styrka framhållna. Visserligen torde man kunna förmoda, att erfarenheten förr eller senare skulle lära kommunerna, att den ekonomiska synpunkten icke får vara den i främsta rummet bestämmande, då det gäller att afgöra, huruvida en viss lärartjänst bör besättas med manlig eller kvinnlig innehafvare. Men i händelse de af staten fastslagna lönebestämmelserna skulle blifva sådana, att det för kommunen ställde sig afsevärdt billigare att använda lärarinnor än lärare, vore det ändock att förvänta, att den ekonomiska synpunkten under lång tid framåt blefve den på många håll förhärskande.

På grund af hvad sålunda anförts håller jag före, att den lagstadgade begynnelselönen fortfarande liksom hitills bör sättas till samma belopp för lärare som för lärarinna, och detta ehuru jag ingalunda förbiser, att lärare i olikhet med lärarinna är lagligen förpliktad att ingå som delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa och till denna erlägga årlig afgift, hvilket medför, att läraren af sin begynnelselön i själfva verket får behålla afsevärdt mindre än lärarinnan af sin.

Ålderstilläggen.

I viss mån annorlunda ställer sig onekligen frågan om *ålderstilläggen*. För sin tillkomst hafva dessa, såsom känt är, hufvudsakligen att tacka den erfarenheten, att med stigande ålder en tjänsteman i allmänhet intill en viss gräns får ökade existensbehof samt på grund häraf kräfver och måste kräfva ökade existensmedel. Ehuru äfven den tanken härvid till någon del medverkat, att den med åren ökade skickligheten måste bidra att göra själfva arbetet mer värdefullt, är systemet med ålderstillägg framför allt byggdt på den principen, att olika lefnadsbehof måste tillgodoses genom olika lönebelopp.

Äfven hvad folkskolan beträffar har länge varit yrkadt, att ålderstilläggen borde sättas högre för lärare än för lärarinnor. De skäl, som härför blifvit anförda, äro ock sådana, att man vid omsorgsfullt öfvervägande har svårt att förneka deras berättigande. Visserligen hafva lärare och lärarinnor genomgått ungefär samma utbildning och få i allmänhet äfven utträta ungefär samma arbete. Billigt är ock, att de härför åtnjuta

godtgörelse af ungefär samma värde. Men som erfarenheten nogsamt visar, äger samma lönebelopp allt efter omständigheterna ganska olika värde, enär somliga därför kunna erhålla större förmåner, andra åter mindre. Hvad rättvisans bud kräfver är icke, att lärare och lärarinnor för lika arbete godtgöras med lika lönesumma, men väl, att de med hänsyn till sina lefnadsvillkor blifva *lika förmånligt ställda*. Frågar man sig nu, huruvida under rådande kulturförhållanden ett visst lönebelopp kan förskaffa en lärare samma ställning med afseende å den dagliga utkomsten som en lärarinna, läser svaret svårigen kunna blifva jakande. Under den allra första tjänstetiden torde, såsom jag förut nämnt, skillnaden dem emellan i möjligheten att med lika lön lika väl tillgodose sina lefnadsbehof icke vara så särdeles stor. Men enär läraren sedermera i regel blir familjeförsörjare i detta ords egentliga mening, blir skillnaden mellan honom och lärarinnan i detta afseende med åren allt större. Uppmärksammas bör äfven, att, medan tillgången på lärarinnor är jämförelsevis riklig, har tillströmningen till folkskolan af manlig arbetskraft länge varit synnerligen knapp, och rådes ej snar bot på detta missförhållande, måste det inom kort blifva alldeles omöjligt att få den manliga lärarkåren så rekryterad, som omsorgen om vår folkundervisnings framtid oundgängligen kräfver. Äfven om lärarinnornas ålderstillägg af finansiella skäl måste tills vidare stanna vid sin nuvarande storlek, är det därför enligt min öfvertygelse af rättvisa och billighet påkalladt samt för folkskolans egen skull rent af nödvändigt, att lärarnas ålderstillägg blifva åtminstone i någon mån höjda öfver sitt nuvarande belopp. Ingen med förhållandena förtrogen lärare kunna förneka, att de skäl för löneförbättring, som anförts af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening samt flertalet af de hörda myndigheterna, hafva sin fulla giltighet i fråga om lärare med familj. Dessa kunna med nu stadgade löner svårigen utan hvarjehanda extra arbeten och bisysslor bereda sig och de sina en någorlunda anständig bärgning samt äro därför i högst betänkelig grad utsatta för faran att under den dagliga oron för utkomsten få sitt intresse förslappadt och sin arbetskraft undergräfd.

Hvad storleken af förhöjningen beträffar, skulle jag velat föreslå, att lärarnas ålderstillägg måtte bestämmas till 200 kronor i hvarje lönegrad. Men med hänsyn till de stora belopp från statens eller kommunernas sida, som komme att fordras härför, och med hänsyn därtill, att anspråkens begränsning bör öka utsikterna för deras tillmötesgående, har jag ansett mig böra stanna vid att föreslå ifrågavarande ålderstillägg till 150 kronor i hvarje lönegrad.

Med bibehållande af ålderstilläggens antal vid tre, liksom hittills ut-

gående efter fem, tio och femton års oförvitlig tjänstgöring såsom ordinarie, skulle lönerna i de olika lönegraderna alltså blifva:

för lärare	900, 1,050, 1,200, 1,350 kronor,
» lärarinna	900, 1,000, 1,100, 1,200 »

*Statens
bidrag till
ålders-
tilläggen.*

Om emellertid sålunda en skillnad uppkommer mellan lärarnas och lärarinnornas ålderstillägg samt skillnaden mellan lärarnas lägsta och högsta lönegrad tillika göres större, än den för närvarande är, träder en ofta förut behandlad fråga i förgrunden, nämligen angående sättet för ålderstilläggens *fördelning* mellan staten och kommunen. Hittills har det alltjämt varit bestämdt, att staten skall bidra till lärarnas lagbestämda löner med två tredjedelar i fråga om såväl begynnelselönen som ålderstilläggen. Jag föreslår nu visserligen, att förhållandet mellan statens och kommunens andelar uti begynnelselönen bibehålles, men anser däremot, att *staten bör helt och hållet öfvertaga ålderstilläggen.*

Härför talar först och främst, att i annat fall kommunerna skulle, såsom jag förut haft anledning framhålla, af ekonomiska skäl ofta föränledas dels att antaga en lärarinna framför en lärare, äfven om platsen skulle kräfva en manlig lärarkraft, dels ock att föredraga en yngre lärare framför en äldre, äfven om den senare vore lämpligare. Hittills har denna olägenhet icke framträdt i synnerligen hög grad, beroende därpå, att skillnaden mellan lönerna i de olika lönegraderna varit jämförelsevis liten, samt att anställandet af lärarinna endast genom den något lägre kostnaden för bostad blifvit för kommunen billigare än anställandet af lärare. Men om, med bibehållande af kommunernas skyldighet att fortfarande bidra till ålderstilläggen, dessa skulle för lärarna höjas från 100 kronor till 150 kronor, erhöles olikheterna mellan lärarnas lönegrader samt mellan lärarnas och lärarinnornas löner otvifvelaktigt en stor ekonomisk betydelse för kommunerna, och de högre lönerna komme då att i de fattigare kommunerna blifva ganska betungande. Statens öfvertagande af ålderstilläggen skulle vidare vara fördelaktigt för kommunerna i det afseendet, att deras skolbudget därigenom blefve befriad från den växling, som alltid måste följa af deras delaktighet i de olika ålderstilläggen. För hvarje lärartjänst komme kommunen efter ifrågavarande förändring att hvarje år få bidra med samma belopp, eller 300 kronor, utgörande en tredjedel af den lagstadgade begynnelselönen. Visserligen skulle de kommuner, som nu hafva en lärare i fjärde lönegraden med en lön af 1,000 kronor, de tre ålderstilläggen inberäknade, erhålla en minskning från sin nuvarande andel, 333 kronor 33 öre, till 300 kronor, d. v. s. med 33 kronor 33 öre. Detta kommer dock

att motvägas däraf, att höjningen af begynnelselönen från 700 kronor till 900 kronor föranledde en höjning af kommunens andel med 66 kronor 67 öre i lägsta lönegraden och 33 kronor 33 öre i den andra, under det att i tredje lönegraden kommunens andel enligt nya ordningen blefve lika som enligt den nuvarande. För en trettioårig tjänstetid, d. v. s. intill lärarens inträdande i pensionsrätt, komme ökningen i utgifter för de tio första åren dock att blifva lika med minskningen i utgifter under de femton sista åren. På grund af lärarens afgang före pensionsåldern komme dock kommunerna att samfäldt orsakas en, ehuru tämligen obetydlig, ökning i utgifterna för lärarnas aflöning. Beräknas ställningen efter det lärarantal, som förefanns i de olika lönegraderna vid 1904 års början, eller 1,479 i första, 1,091 i andra, 976 i tredje och 3,257 i fjärde lönegraden, skulle den nya anordningen orsaka rikets samtliga skoldistrikt en ökad utgift för lärarnas aflöning af 26,400 kronor årligen, eller i medeltal endast 11 kronor för hvarje skoldistrikt.

Skulle däremot kommunerna enligt nuvarande proportion deltaga, såväl i de föreslagna ålderstilläggen som i begynnelselönen, komme deras utgifter för lärarnas aflöning att högst väsentligt ökas, nämligen utöfver nyssnämnda belopp med 588,417 kronor. Men säkerligen torde det under nuvarande förhållanden icke vara tillrådligt att i så hög grad stegra kommunernas utgifter för folkskolan, då detta i många fall skulle verka hämmande på densamma fortsatta utveckling. Jag vill anmärka, att jag vid nu angifna kostnadsberäkningar endast tagit i betraktande kostnaderna för den till lärarpersonalen utgående aflöningen och ej till de ökade utgifter, som i form af större pensionsavgifter genom löneförbättringen tillskyndas kommunerna. Till dessa senare skall jag längre fram återkomma. Jag vill dock redan här framhålla, att den icke obetydliga ökning i kommunernas årliga utgifter, som orsakas af de högre pensionsavgifterna, utgör ett ytterligare skäl för att ålderstilläggen skola helt och hållet utgå af statsmedel.

Några af de hörda myndigheterna hafva föreslagit, att såsom villkor för att få komma i åtnjutande af de förhöjda aflöningsförmånerna skulle stadgas, att lärare icke finge innehafva sådan allmän tjänst eller enskildt uppdrag eller utöfva sådant näringsfång, som vederbörande myndighet — domkapitel eller folkskoleinspektör — funne vara menligt för lärartjänsten. Härmed kan naturligtvis icke afses sådant extra arbete, som består uti undervisning i fortsättningsskola eller slöjd, och ej heller åtagande af sådana tjänster, vare sig såsom präst eller såsom organist eller klockare,

*Särskilda
önskemål.*

hvilka enligt nu gällande särskilda föreskrifter kunna förenas med folkskollärartjänst. Hvad öfriga bisysslor beträffar, är att märka, att äfven utan uppställande af dylikt villkor en lärare torde kunna förhindras att åtaga sig sådan verksamhet i den omfattning, att undervisningen i skolan försummas, i det att, därest han gör detta, vederbörande skolråd kan med tillämpning af 32 § i gällande folkskolestadga tilldela honom varning och, om varningen visar sig fruktlös, skilja honom från lärartjänsten. Den ifrågasatta pröfningen skulle dessutom helt säkert komma att vålla vederbörande myndigheter — vare sig det blefve domkapitlen eller folkskoleinspektörerna — ej ringa arbete och svårigheter.

De i vissa utlåtanden framkastade förslagen, att länsstyrelserna skulle tillerkännas befogenhet att utöfver en viss lagstadgad minimilön höja aflöningen efter hvad förhållandena i de olika orterna kräfdde och att bestämma med hvilket belopp ersättning för naturaförmåner skulle utgå, kan jag icke biträda. Rörande de förslag i fråga om skyldighet för lärare och lärarinnor att vid uppnädd pensionsålder afgå från tjänsten, hvilka under ärendets behandling framkommit, skall jag senare något närmare yttra mig.

Slutligen har af några folkskoleinspektörer uti deras yttranden i ärendet uttalats, att en löneförbättring för de ordinarie folkskollärarna borde åtföljas af en höjning af aflöningen såväl för extra ordinarie, examinerade folkskollärare och vikarier för folkskollärare, hvilka erhållit tjänstledighet på grund af sjukdom, som ock för småskollärare.

Hvad först beträffar aflöningen för extra ordinarie, examinerade folkskollärare, är att märka, att, ehuru den för statsbidrags erhållande stadgade minimilönen utgör endast 600 kronor, statsbidrag dock får utgå med två tredjedelar af hela aflöningen, äfven om densamma höjes till ordinarie folkskollärares begynnelselön. Någon förändring af nu gällande föreskrifter beträffande dessa lärare anser jag därför icke med nödvändighet böra ske i detta sammanhang.

Frågan om en höjning af det föreskrifna minimiarfvodet, 600 kronor, åt vikarier för folkskollärare, som erhållit tjänstledighet på grund af sjukdom, synes mig ej heller böra nu upptagas till pröfning, helst denna fråga först bör blifva föremål för särskild utredning, som ännu icke föreligger. Man torde dock kunna förutsätta, att en framställning om höjande af vikariearfvodet måste inom närmaste framtiden göras hos Riksdagen. Då den tjänstledige läraren enligt gällande föreskrifter är skyldig att såsom bidrag till vikariens aflöning af sin lön afstå ett belopp, motsvarande en fjärdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, torde dock försiktigheten

bjuda att, i likhet med hvad som skedde vid den år 1904 beslutade löne-regleringen för småskollärarynnorna, redan nu i sammanhang med löne-reglering för den ordinarie folkskollärarynnpersonalen meddela föreskrift därom, att den på grund af sjukdom tjänstledige läraren skall vara skyldig att på nyssnämnda sätt bidra till vikariens aflönande, äfven om dennes kontanta minimiaflöning framdeles kommer att ökas, på det att icke något anspråk på löneförhöjning må i framtiden kunna grundas på en sådan ökning af vikariens lagstadgade minimiarfvodé och därmed följande ökning af det belopp, som den tjänstledige läraren bör vid tjänstledighet afstå till vikarie.

Beträffande småskollärarynnorna har jag redan omnämnt, att löne-reglering för dem skett så sent som vid 1904 års riksdag. Med hänsyn härtill anser jag icke heller denna fråga nu böra bli föremål för behandling. Jag vill dock framhålla att, om också småskollärarynnornas ekonomiska ställning genom 1904 års Riksdags beslut blifvit förbättrad, densamma likväl fortfarande måste anses bekymmersam; och det föreligger sålunda skäl att verkställa utredning, huruvida icke en ytterligare förhöjning af deras aflöning kan och bör åstadkommas.

I detta sammanhang vill jag äfven erinra, att frågan om aflöningen åt lärare vid högre folkskolor, i enlighet med Riksdagens i underdånig skrifvelse den 27 april 1905 därom gjorda anhållan, för närvarande är föremål för utredning och torde, som jag hoppas, kunna föreläggas nästkommande års Riksdag.

Hvad härefter beträffar den ökning i statsutgifter, som genomförandet af den utaf mig nu föreslagna löne-regleringen skulle medföra i form af ökad^{*Erforderlig ökning af statsanslaget.*} bidrag till lärarpersonalens aflöning, så erfordras för att kunna beräkna denna att äga kännedom om antalet ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolorna samt huru dessa äro fördelade i de olika lönegraderna. I detta afseende föreligga icke uppgifter för senare tid än början af år 1904. Med användning af dessa uppgifter ställer sig beräkningen sålunda:

Till höjning af begynnelselönen från 700 kronor till 900 kronor fordras:		
för 4,761 lärare à 200 kr.	952,200 kr.	
» 2,042 lärarinnor à 200 kr.	408,400 »	
	<u>Summa 1,360,600 kr.,</u>	
hvaraf $\frac{2}{3}$ komma på staten med		907,067 kr.
Till ålderstillägg fordras:		
för 667 lärare i andra lönegraden à 150 kr. ...	100,050 kr.	
» 638 » i tredje » à 300 » ...	191,400 »	
» 2,578 » i fjärde » à 450 » ...	1,160,100 »	
	<u>Summa 1,451,550 kr.,</u>	
hvarifrån afgår statens nuvarande andel ..	645,133 »	806,417 »
för 424 lärarinnor i andra lönegraden à 100 kr. ...	42,400 kr.	
» 338 » i tredje » à 200 » ...	67,600 »	
» 679 » i fjärde » à 300 » ...	203,700 »	
	<u>Summa 313,700 kr.,</u>	
hvarifrån afgår statens nuvarande andel	209,133 »	104,567 »
	<u>Summa kronor 1,818,051 kr.</u>	

Den af mig tillstyrkta löneregleringen skulle således kräfva en ökad statsutgift af 1,818,051 kronor, med hvilket belopp det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor fördenskull borde höjas. Detta förslagsanslag, som för år 1904 var i riksstaten upptaget till ett belopp af 5,250,000 kronor, blef af samma års Riksdag i sammanhang med den då beslutade löneregleringen för småskollärarinnorna höjdt till dess nuvarande belopp 6,350,000 kronor, eller med 1,100,000 kronor. Af sistnämnda belopp beräknades 300,000 kronor vara erforderliga för löneregleringen. Höjningen med återstående beloppet, 800,000 kronor, vidtogs i anledning däraf, att ifrågavarande anslag under en följd af år öfverskridits med betydande belopp, under år 1902 med 852,730 kronor 27 öre. Under åren 1903 och 1904 har emellertid anslaget öfverskridits med ännu betydligare summor, eller med respektive 987,281 kronor 12 öre och 1,148,446 kronor 68 öre. För år 1905 torde därför kunna beräknas en brist i anslaget af åtminstone 350,000 kronor. Med hänsyn härtill synes mig ifrågavarande anslag nu böra ökas med 2,150,000 kronor, hvaraf 350,000 kronor för fyllande af denna brist samt 1,800,000 kronor för löneregleringen, eller till 8,500,000 kronor.

Såsom centralstyrelsen i sin underdåniga framställning påpekat, kommer en lönereglering för den ordinarie folkskolläraryrkespersonalen att medföra vissa ändringar beträffande pensionen. Centralstyrelsen yttrar härutinnan, att styrelsen funne sig endast i förbigående behöfva påpeka detta, viss att Eders Kungl. Maj:t skulle vidtaga de åtgärder, som påkallades, för att den nuvarande proportionen mellan lön och pension åtminstone icke måtte försämrast.

I nu gällande reglemente för folkskolläraernas pensionsinrättning stadgas bland annat: att skoldistrikt är förbundet att för hvar och en af där befintliga ordinarie folkskolläraryrkespersoner ingå i pensionsinrättningen efter det högsta lönebelopp, hvaraf lärare på grund af tjänstålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande; att pensionsavgift, som erlägges endast af skoldistrikt, skall utgå med 5 procent af delaktighetsbeloppet; att hel pension utgår med 75 procent af delaktighetsbeloppet och afkortad pension med vissa procent af hel pension; att rätt till hel pension tillkommer hvarje pensionsberättigad folkskollärare, då han eller hon uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänstår, af hvilka minst 20 såsom ordinarie; att folkskollärare, som genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, äger att äfven dessförinnan erhålla hel eller viss afkortad pension, därest lefnads- och tjänståren sammanräknade utgöra 85 och minst 10 af tjänståren äro ordinarie; samt att, därest pension skulle blifva tillagd folkskollärare, innan skoldistrikt för den lön, efter hvilken delaktighet i pensionsinrättningen med afseende å hans tjänst innehafves, erlagt så många årsavgifter, som motsvara de ordinarie tjänstår, skall läraren för erhållande af pension måste äga, skoldistriktet är förbundet att gälda beloppet af de bristande årens avgifter, dock efter afräkning af det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kan vara erlagdt.

Då delaktighetsbeloppet nu är 1,000 kronor men enligt den af mig föreslagna löneregleringen skulle ökas till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst, komma, med bibehållande af nu gällande pensionsbestämmelser, hel pension och skoldistrikts pensionsavgift att ökas på följande sätt:

	Nu	Enligt den föreslagna löneregleringen
Hel pension för lärare	750: —	1,013: —
» » » lärarinna	750: —	900: —
Pensionsavgift för lärartjänst	50: —	67: 50
» » » lärarinnetjänst	50: —	60: —

Då vid 1904 års början antalet af den i tjänst varande ordinarie folkskollärarpersonalen var 6,803, däraf 4,761 lärare och 2,042 lärarinnor, samt antalet tjänster, för hvilka skoldistriktet voro delaktiga i pensionsinrättningen, utgjorde 7,191, komma, med antagande att de vakanta 388 tjänsterna blifvit besatta med lärare eller lärarinnor i proportion efter de i tjänst varande delägarnas fördelning i lärare och lärarinnor, och således med 272 lärare och 116 lärarinnor, skoldistriktets ökade utgifter för årliga pensionsafgifter att blifva

för 5,033 lärartjänster efter 17 kronor 50 öre.....	kronor	88,077: 50
» 2,158 lärarinnetjänster efter 10 kronor	»	21,580: —

eller tillsammans kronor 109,657: 50

Härtill komma de retroaktivafgifter, som skoldistriktet enligt förut berörda bestämmelse i reglementet för pensionsinrättningen måste erlægga, när pensioner efter de förhöjda delaktighetsbeloppen tilläggas lärare, innan skoldistriktet för de förhöjda lönerna erlagt så många årsafgifter, som motsvara det för pensions erhållande föreskrifna antalet ordinarie tjänstår.

Jämväl ifrågavarande lärarpersonals ställning till folkskollärarnas änke- och pupillkassa beröres genom den af mig föreslagna löneregleringen. I det för nämnda kassa gällande reglementet är föreskrifvet bland annat: att skyldighet att vara delägare i kassan åligger hvarje folkskollärare, som blifver ordinarie innehafvare af tjänst, för hvilken vederbörande skoldistrikt i afseende å delägarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning; att folkskollärarynna, som befordras till ordinarie tjänst, äger rättighet att såsom delägare inträda i kassan; att delägare är skyldig att till kassan årligen betala pensionsafgift, hvilken utgöres af folkskollärare med $3\frac{1}{3}$ procent och af folkskollärarynna med $1\frac{2}{3}$ procent af den lön, för hvilken skoldistrikt i afseende å delägarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, samt af manlig pensionstagare i nämnda inrättning med $2\frac{1}{2}$ procent och af kvinnlig pensionstagare med $1\frac{1}{4}$ procent af den lön, hvar efter hans eller hennes pension i samma pensionsinrättning beräknas; samt att, därest delägare i kassan efterlämnar änka men icke barn, det tillkommer henne i pension 20 procent af den lön, för hvilken vederbörande skoldistrikt i afseende å delägarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, och att, om delägare efterlämnat, förutom änka, ett eller flera pensionsberättigade barn, berörda pension varder förhöjd med 50 procent.

Med bibehållande af nämnda bestämmelser i reglementet komma vid genomförande af den af mig föreslagna lönereregleringen pensioner och pensionsafgifter att ökas på följande sätt:

	Nu	Enligt den föreslagna lönereregleringen
Pension för änka	200: —	270: —
» » » och barn	300: —	405: —
Pensionsafgift för lärare	33: 33	45: —
» » lärarinna	16: 67	20: —
» » manlig pensionstagare	25: —	33: 75
» » kvinnlig »	12: 50	15: —

Såsom jag nyss nämnt, uttalar centralstyrelsen i sin förevarande framställning icke någon annan åsikt i pensionsfrågan, än att den nuvarande proportionen mellan lön och pension åtminstone icke bör försämras. I ortmyndigheternas i ärendet afgifna yttranden förekomma ej heller andra uttalanden härutinnan än de förslag beträffande skyldighet att vid uppnådd pensionsålder afgå från tjänsten, som jag redan vidrört. Det torde emellertid vara allmänt erkänt, att de nuvarande pensionerna, 750 kronor för delägare i pensionsinrättningen samt 200 kronor för folkskollärares änka, icke motsvara behofven. Lika uppenbart synes mig vara, att den förhöjning af pensionsbeloppen, som med bibehållande af den nuvarande proportionen mellan lön och pension blir en följd af genomförandet af den nu tillstyrkta lönereregleringen, är synnerligen måttlig. Detta framgår bland annat vid en jämförelse med de pensioner, som enligt 1905 års Riksdags beslut och det af Eders Kungl. Maj:t den 30 augusti samma år fastställda reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt skola utgå till döfstumlärarpersonalen. Under det att pensionen för manlig folkskollärare skulle blifva 1,013 kronor, är pensionen för manlig döfstumlärare fastställd till minst 1,200 kronor och kan genom höjning af delaktighetsbeloppet uppgå till 1,500 kronor. Pensionen för folkskollärlarinna blir visserligen densamma som minimipensionen för döfstumlärlarinna, eller 900 kronor, men åt den senare kan genom höjning af delaktighetsbeloppet beredas en pension af 1,200 kronor. Jag skulle därför gärna velat föreslå en större förhöjning af pensionerna för folkskollärarkåren än till 1,013 kronor för lärare och 900 kronor för lärarinna, om ej på annat sätt så därigenom att, såsom förhållandet är med afseende å döfstumlärarpersonalen, skoldistriktet berättigades att öka delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen. Men med hänsyn till den ökning af statens bidrag till pensioneringen,

som, på sätt jag strax skall påvisa, ändock påkallas, har jag måst afstå därifrån.

För att såvidt möjligt begränsa denna ökning och för att med afseende å folkskolornas lärarkår tillämpa en princip inom pensionsväsendet, som alltmera trängt sig fram, har jag, såsom redan i annat sammanhang af mig omförmälts, ansett nu ifrågavarande löneroglering böra förbindas med införande af skyldighet för lärarpersonalen att med årlig afgift, utgörande viss procent af delaktighetsbeloppet, bidra till sin egen pensionering. Denna princip har af Riksdagen tillämpats vid de år 1904 beslutade lönerogleringarna för de allmänna läroverkens och folkskoleseminariernas lärarpersonal, äfvensom vid den af 1905 års lagtima Riksdag fastställda lönerogleringen för rektorer och lektorer vid de tekniska elementarskolorna. Den har vunnit tillämpning i de af samma Riksdag godkända grunderna för döfstumlärarpersonalens pensionering; och Riksdagen har i sin underdåniga skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel den 20 maj 1905, jämte det Riksdagen i anledning af en inom Riksdagen väckt motion angående höjning af de understödsbelopp, som utgå från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, ifrågasatt, huruvida icke en sådan höjning borde kräva en höjning af de från skoldistriktet såsom bidrag till bestridande af pensionsanstaltens utgifter utgående afgifterna, tillika anført, att det syntes böra tagas under öfvervägande, huruvida icke jämväl den egentliga folkskolans lärare och lärarinnor borde, i likhet med hvad som gällde för lärare vid de allmänna läroverken samt hvad under riksdagen af Eders Kungl. Maj:t föreslagits beträffande de vid döfstumskolorna anställda lärarna och lärarinnorna, själfva bidra till sin pensionering.

Hvad beträffar beloppet af den pensionsavgift, som sålunda bör åläggas folkskolans lärare och lärarinnor, torde vara lämpligt, att detta bestämmes till hälften af skoldistriktets afgift för pensioneringen, d. v. s. till $2\frac{1}{2}$ procent af delaktighetsbeloppet, hvilket ock är samma procentsats, som är fastställd i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt. Pensionsavgiften skulle härigenom blifva för folkskollärare 33 kronor 75 öre och för folkskollärlarinna 30 kronor.

Äfven en annan bestämmelse, som har samband med pensioneringen, anser jag böra i sammanhang med lönerogleringen införas. Enligt nu gällande reglemente tillkommer rätt till hel pension hvarje pensionsberättigad folkskollärare eller folkskollärlarinna, då han eller hon uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänstår. Någon skyldighet att vid viss ålder afgå från tjänsten med pension finnes icke föreskrifven för denna lärarpersonal. En ändring i detta förhållande, hvilket innebär en olikhet

mot hvad som i allmänhet gäller beträffande tjänstemän, har föreslagits uti en del af de i ärendet afgifna utlåtandena. Somliga myndigheter hafva nämligen hemställt om föreskrift därom, att lärare eller lärarinna, som uppnått 60 års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, skall vara skyldig att afgå från tjänsten. Äfven jag anser, att den, som vill komma i åtnjutande af de förbättrade löneförmånerna, bör åläggas en sådan skyldighet, dock med den modifikation att, därest vederbörande skolstyrelse finner den ifrågavarande lärarens eller lärarinnans fortsatta tjänstgöring vara gagnelig för skolan, han eller hon må äfven efter nämnda tid kvarstå i tjänsten.

Såsom framgår af hvad jag förut anfört, komma de förändrade bestämmelser med afseende å pensioneringen, som jag ansett mig böra tillstyrka, att påkalla vissa ändringar i gällande reglemente för folkskollära-
nas pensionsinrättning, hvarom, därest den af mig föreslagna löne-
regleringen varder af Eders Kungl. Maj:t godkänd och af Riksdagen bifallen, Eders Kungl. Maj:t framdeles torde besluta.

Jag har redan antydt, att en höjning af folkskollärarypersonalens löner och såsom följd däraf en höjning af pensionsbeloppen påfordrar en ökning af statens bidrag till pensioneringen. På grund af befallning i särskilda nådiga bref af den 26 augusti 1904 och den 29 september 1905 har direktionen öfver folkskollära-
rnas pensionsinrättning verkställt utredning i denna del af ärendet; och resultatet af denna utredning innehålles i direktionens förut omförmälda, den 9 januari 1906 dagtecknade utlåtande, för hvilket, såvidt det sammanhänger med den af mig tillstyrkta lönerregleringen, jag anhåller att nu få redogöra.

Med anledning af framställning från de revisorer, som på grund af nådigt förordnande granskat folkskollära-
rnas änke- och pupillkassas förvaltning och räkenskaper för åren 1900—1902, samt direktionens öfver folkskollära-
rnas pensionsinrättning häröfver afgifna utlåtande anbefalldes Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 augusti 1904 direktionen, bland annat, att, sedan vissa statistiska förarbeten utförts, låta genom sakkunnig person verkställa undersökning af änke- och pupillkassans ekonomiska ställning för utrönande, om och i hvad mån någon förhöjning af därifrån utgående pensioner kunde vidtagas, samt att därefter till Eders Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Vidare blef, äfvenledes genom nådigt bref den 26 augusti 1904, direktionen anmodad att inkomma med utredning och förslag, på hvad sätt och under hvilka villkor skolområde, skoldistrikt, skolstyrelse eller annan

myndighet, som för sina lärartjänster vore delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning samt folkskollärarnas änke- och pupillkassa, kunde, med bibehållande af nuvarande minsta delaktighetsbelopp, vinna delaktighet i nämnda pensionsanstalter för ett lönebelopp af högst 2,000 kronor för lärare och högst 1,600 kronor för lärarinna med skyldighet dels för den lärare eller lärarinna, som vunnit delaktighet för högre lönebelopp än 1,000 kronor, att för denna förhöjning själf erlægga en årlig pensionsavgift med $2\frac{1}{2}$ procent af det belopp utöfver 1,000 kronor, hvarför delaktighet vunnits, dels ock för vederbörande myndighet att erlægga 5 procent å hela delaktighetsbeloppet.

Sedan därefter centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolläraryörening förevarande framställning inkommit till Eders Kungl. Maj:t, aflät Eders Kungl. Maj:t till bemälda direktions den 29 september 1905 ytterligare ett nådigt bref, däri Eders Kungl. Maj:t, under erinran om dels Riksdagens nyss omförmälda uttalande, dels ock förutberörda bestämmelse i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt, anbefalldes direktions att till Eders Kungl. Maj:t inkomma med utredning angående den ökning af statsbidragen till folkskollärarnas pensionsinrättning samt till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som blefve erforderlig, därest lönen i högsta lönegraden för den ordinarie folkskollärarypersonalen och såsom följd däraf jämväl det lägsta belopp, efter hvilket skoldistrikt vore förbundet att ingå i folkskollärarnas pensionsinrättning, bestämdes enligt följande tre alternativ, nämligen:

- 1) 1,200 kronor för både lärare och lärarinnor;
- 2) 1,500 kronor för lärare och 1,200 kronor för lärarinnor; och
- 3) 1,500 kronor för både lärare och lärarinnor;

och skulle beräkningen verkställas under förutsättning, att den pensionsavgift, som skoldistrikt vore skyldigt att till pensionsinrättningen erlægga, fortfarande skulle utgå med 5 procent årligen af delaktighetsbeloppet, men att därutöfver tjänst innehafvaren själf skulle erlægga en årlig pensionsavgift af $2\frac{1}{2}$ procent af samma delaktighetsbelopp. Tillika anbefalldes direktions att särskildt för hvart och ett af nyssnämnda alternativ beräkna den ytterligare ökning af statsbidragen till omförmälda två pensionsanstalter, som erfordrades, därest skoldistriktet berättigades att, under enahanda bestämmelser rörande skyldighet för distriktet och tjänst innehafvarna att erlægga pensionsavgift, som nyss vore sagdt, i folkskollärarnas pensionsinrättning vinna delaktighet efter de i nådiga brefvet den 26 augusti 1904 angifna lönebeloppen af 2,000 kronor för lärare och 1,600 kronor för lärarinna och till följd däraf tjänst innehafvarna blefve delaktiga i folkskollärarnas änke- och pupillkassa efter samma förhöjda delaktighetsbelopp.

I sitt underdåniga utlåtande den 9 januari 1906 har direktionen förmålt, att, sedan under ledning af filosofie doktorn Hans Tiselius, såsom på dessa områden speciellt sakkunnig, de i förstberörda nådiga bref den 26 augusti 1904 angifna statistiska förarbetena afslutats, hade de matematiska utredningarna i afseende å de särskilda uppgifter, som i de nådiga breffen innehölls, likaledes blifvit af Tiselius utförda, hvarom denne afgifvit tre vid direktionens skrifvelse fogade skriftliga utlåtanden. På gifven anledning hade den sålunda gjorda utredningen jämväl omfattat det fall, att delaktighetsbeloppen i folkskollärarnas pensionsinrättning bestämdes till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst.

Vidare anför direktionen: Tiselius hade såsom utgångspunkt för de verkställda beräkningarna tagit förhållandena vid början af år 1905, eller den tid, hvartill de förberedande undersökningarna framförts, och för hvilken afslutade räkenskaper förelegat, då hans utlåtanden afgifvits. Resultaten hade beräknats alternativt efter räntefot af $3\frac{1}{2}$ och 4 procent. Emot de beräkningar angående delägarnas antal, delaktighetsbeloppen, pensionsbeloppen, medelpensionsåldern, medelräntan samt värdet af pensionskassornas passiva och aktiva, som i utlåtandena anfördes, hade direktionen intet väsentligt att erinra.

Angående de resultat, som beräkningarna lämnat beträffande först folkskollärarnas pensionsinrättning, vore att bemärka följande. Såsom inledande moment och utgångspunkt för de olika frågornas besvarande hade i första hand utförts en undersökning af pensionsinrättningens nuvarande ställning, sådan den gestaltade sig enligt nu gällande reglementsbestämmelser och befintliga faktiska förhållanden. Med räkning efter $3\frac{1}{2}$ procent skulle förefinnas en kapitalbrist af 2,613,684 kronor, men med räkning efter 4 procent ett öfverskott af 461,683 kronor. Om pensionsinrättningens nuvarande och kommande medel icke kunde förräntas till högre procent-sats än $3\frac{1}{2}$, skulle således pensionsinrättningen för att kunna fullgöra sina förbindelser behöfva ett ytterligare årligt tillskott af 91,479 kronor, hvaremot, om samma räntesats kunde förutsättas blifva efter 4 procent, ett årligt öfverskott skulle komma att uppstå af 18,467 kronor.

Sedan direktionen härefter först omnämnt resultatet af den verkställda utredningen beträffande alternativet, att, med bibehållande af delaktighetsbeloppet å 1,000 kronor såsom minimum, delaktighet skulle i pensionsinrättningen kunna vinnas för ett lönebelopp af högst 2,000 kronor för lärare och högst 1,600 kronor för lärarinna, anmärker direktionen, att för alla öfriga alternativ, hvarom utredning lämnas, gäller såsom en gemensam förutsättning, att den årliga pensionsafgift, som skoldistriktet med flera äro skyldiga att till pensionsinrättningen erlagga, fortfarande skall

utgå med 5 procent af delaktighetsbeloppet, men att därutöfver tjänstnehafvaren själf skall erlægga en årlig pensionsafgift af $2\frac{1}{2}$ procent af samma delaktighetsbelopp.

Direktionen redogör därefter för utredningen i de fall, att delaktighetsbeloppen skulle bestämmas till antingen 1,200 kronor både för lärar- och lärarinnetjänster eller 1,500 kronor för lärar- och 1,200 kronor för lärarinnetjänster eller 1,500 kronor för såväl lärar- som lärarinnetjänster. Beträffande det alternativet, att delaktighetsbeloppen bestämdes till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst, anmärker direktionen till en början, att detta alternativ skulle innebära en höjning med 35 procent i delaktighetsbeloppet för lärartjänst och med 20 procent i delaktighetsbeloppet för lärarinnetjänst men fortfarande icke innefatta medgifvande om förhöjd fakultativ delaktighet.

Härefter anför direktionen vidare:

Såsom af utredningen närmare framginge, skulle vid en dylik anordning efter räkning med räntefot af $3\frac{1}{2}$ procent erfordras ett förhöjdt årligt statsbidrag af 158,471 kronor och vid räkning efter räntefot af 4 procent ett sådant bidrag af 31,526 kronor.

De beträffande de särskilda alternativen i direktionens skrifvelse angifna resultaten hade, såsom kalkylerna visade, beräknats med tagen hänsyn till den vid redogörelsen om pensionsinrättningens nuvarande ställning uppkomna respektive bristen i pensionsinrättningens årsinkomst af 91,479 kronor vid beräkningen efter räntesats af $3\frac{1}{2}$ procent samt öfverskottet i samma inkomst af 18,467 kronor vid beräkningen efter räntesats af 4 procent.

Kalkylernas anläggande, på sätt som skett, alternativt efter räntefot af $3\frac{1}{2}$ eller 4 procent syntes väl motiveradt, men naturligtvis vore icke därmed afgjort, hvilken räntefot som vid beräkningen af pensionsinrättningens ställning borde väljas; och under alla omständigheter vore det otvifvelaktigt mycket vanskligt att härom bilda sig en bestämd mening. Å ena sidan hade under vissa perioder af de förflutna åren förhållandena varit sådana, att det icke låtit sig göra att fast placera pensionskassornas medel efter högre räntesatser än 3,6, 3,65 och 3,7 procent, och till och med under de senare åren, t. ex. under åren 1903 och 1904, hade de mest betydande placeringarna icke gjorts till högre än 4 procent, då man ju alltid sträfvat till att för pensionskassorna erhålla allenast första klassens säkerheter. Men det borde å andra sidan bemärkas, att medelräntefoten för folkskollärarnas pensionsinrättnings hela utlåning under år 1904, eller det sista året, för hvilket densamma ännu kunnat beräknas, utgjorde 4,11 procent och för de senaste fem åren i medeltal äfven utgjort 4,11 procent. Då härtill komme, att direktionen alltid varit angelägen att såvidt möjligt

vid låns utgifvande betinga sig ouppsägbarhet i största möjliga utsträckning -- under senare åren äfven för ganska betydande lån under tjuguar framåt -- hvarigenom en viss fasthet i placeringarna kunnat vinnas, så syntes få antagas, att, om också medelräntan komme att så småningom nedgå, detta skulle ske jämförelsevis långsamt.

Enligt den af Tiseliuss verkställda utredningen kunde pensionsinrättningen för det närvarande jämnt bära sig efter en något lägre räntefot än 4 procent, och man torde kunna antaga, att detta förhållande skulle inträda vid en räntefot af cirka 3,9 procent; och syntes då, med hänsyn till det nyss anförda, beräkningarna med betryggande resultat för en afsevärd tid framåt lämpligen kunna göras efter en räntefot af 4 procent, dock med den bestämda restriktionen, att vid beräkning af den höjning i statsbidraget, hvartill en ny löne- och pensionsreglering för folkskollärarna kunde föranleda, det efter beräkningsgrund af 4 procent nu förefintliga årliga öfverskottet i tillgångarna icke finge verka till en sänkning af det tillskott, som kunde blifva behöfligt. I en ekonomi af så stora dimensioner som folkskollärarnas pensionsinrättnings kunde väl detta öfverskott i årsinkomst, som, efter hvad som anförts, uppginge till 18,467 kronor, synas vara af ringa betydelse, men det borde för ytterligare säkerhets skull få kvarstå för att motväga sådana risker, som det erbjudit vissa svårigheter att vid beräkningarna bestämma, men som ändock finge anses hafva en viss betydelse för den ekonomiska ställningen, exempelvis den årliga ökningen i antalet ordinarie folkskollärartjänster, hvilken Tiseliuss lämnat ur räkningen.

Utgående från det nu anförda ansåge direktionen, att med hänsyn till de resultat, som de verkställda beräkningarna i öfrigt lämnat, man kunde stanna vid att till grund för ränteberäkningen taga en räntesats af 4 procent, därvid förutsättande, att pensionsinrättningens ställning i närvarande stund vore sådan, att dess tillgångar jämnt motsvarade dess förpliktelser.

Förhållandet med afseende å erforderlig ökning i eller i visst fall möjlig minskning i statens bidrag till pensioneringskostnaden skulle, om det nu befintliga öfverskottet i pensionsinrättningens årliga inkomster af 18,467 kronor således icke toges i beräkning och under de villkor i öfrigt, för hvilka direktionen förut redogjort, ställa sig på af direktionen för de särskilda alternativa fallen närmare angifvet sätt. Om delaktighetsbeloppet bestämdes till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst, vid hvilket fall någon fakultativ delaktighet icke ifrågasatts, skulle ökad statsbidrag komma att erfordras till belopp af 49,993 kronor.

Direktionen öfvergår därefter i sitt utlåtande till granskning af de

resultat, som ur de gjorda beräkningarna vunnits i afseende å folkskollärarnas änke- och pupillkassa, samt anför i sådant hänseende, bland annat:

Såsom naturligt vore, hade äfven för denna kassa undersökningarna i första hand riktats på den nuvarande ställningen, d. v. s. förhållandena enligt de nu gällande reglementsbestämmelserna och öfriga nu förefintliga faktiska förhållanden. Såsom man haft anledning att vänta, hade resultatet visat sig synnerligen gynnsamt. Det hade sammanfattats så, att, då hänsyn icke toges till det nu utgående statsbidraget, kassan ägde ett öfverskott, motsvarande en årsränta, som vid beräkning efter $3\frac{1}{2}$ procent uppginge till 78,580 kronor och vid beräkning efter 4 procent till 120,652 kronor, samt att, om det till 63,500 kronor uppgående statsbidraget toges med i beräkningen, dessa öfverskott motsvarade: vid räkning efter $3\frac{1}{2}$ procent en årsränta af 142,906 kronor och vid räkning efter 4 procent en årsränta af 185,098 kronor. De följande beräkningarna vore i flera fall utförda allenast efter $3\frac{1}{2}$ procent och i hvarje fall utan hänsyn till lärarinnorna och deras delaktighet, hvilken begagnades i så ytterligt ringa utsträckning, att någon hänsyn därtill icke borde tagas.

Om änkepensionerna komme att höjas till 25 procent och barnpensionerna i samma proportion till $12\frac{1}{2}$ procent af de nuvarande delaktighetsbeloppen — hvilket för öfrigt skulle sammanstämma med det förslag till pensionernas reglering, som af revisorerna utaf änke- och pupillkassans räkenskaper för åren 1900—1902 åsyftades — skulle, utan att vare sig högre afgifter, än som för närvarande utginge, behöfde utkrävas, eller något ytterligare statsbidrag lämnades, ändock förefinnas ett öfverskott, motsvarande en årsränta af 73,893 kronor. Först en höjning af kommande änke- och barnpensioner med 50 procent af de nu utgående beloppen skulle medtaga ungefärligen hela det efter $3\frac{1}{2}$ procent beräknade årliga ränteöfverskottet. Pensionernas belopp skulle blifva: efter 25 percents förhöjning för änka 250 kronor och för änka med barn 375 kronor samt efter 50 percents förhöjning för änka 300 kronor och för änka med barn 450 kronor.

I alla de fall, hvarom undersökning begärts, skulle den höjda pensioneringen kunna genomföras, utan att statsbidraget behöfde höjas. Pensionsavgifterna komme att för manliga delägare i kassan uppgå till följande belopp: vid delaktighet efter 1,350 kronor till 45 kronor och vid delaktighet efter 1,200 kronor till 40 kronor. Pensionernas belopp skulle åter blifva: vid delaktighet efter 1,350 kronor för änka 270 kronor och för änka med barn 405 kronor samt med delaktighet efter 1,200 kronor för änka 240 kronor och för änka med barn 360 kronor.

Af det anförda vore uppenbart, att änke- och pupillkassans ställning

ägde den styrka, att de därifrån utgående pensionerna kunde i väsentlig mån förbättras, utan att någon ökning i det till kassan utgående årliga statsbidraget behöfde ifrågakomma. En sådan förbättring åstadkommes redan genom delaktighetsbeloppens förhöjning, men det hade blifvit ifrågasatt, om icke, utan höjning af statsbidraget, en ytterligare förbättring skulle kunna vinnas genom ökning af den procent af delaktighetsbeloppet — för närvarande för änka utan barn 20 procent — med hvilken pensionen utginge. Af Tiselius i sistnämnda hänseende efter anmodan verkställda beräkningar gäfvé vid handen, att, om delaktighetsbeloppet för alla blefve 1,350 kronor, ifrågavarande procentsats kunde höjas till $26\frac{2}{3}$ utan att medtaga öfverskottet i årsinkomsterna, hvilket i sådant fall skulle uppgå till cirka 6,000 kronor. Pensionerna blefve då för ensam änka 360 kronor och för änka med barn 540 kronor.

Lika med direktionen anser jag, att man vid beräkning af den ökning af statsbidraget till folkskollärarnas pensionering, som den af mig tillstyrkta löneregleringen skulle påkalla, kan — äfven med iakttagande af nödig försiktighet — utgå från en räntesats af 4 procent, men att det öfverskott i pensionsinrättningens årsinkomster, som med en beräkning efter nämnda räntesats för närvarande skulle förefinnas, icke bör verka nedsättning i den annars erforderliga höjningen af statsbidraget. Med dessa utgångspunkter skulle enligt den genom direktionen förebragta utredningen en höjning af delaktighetsbeloppen till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst påkalla en ökning af statsbidraget med 49,993 kronor. Hos Riksdagen bör således göras framställning därom, att det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärarnas pensionering», nu 622,873 kronor, måtte ökas med 49,993 kronor, eller till 672,866 kronor.

Hvad folkskollärarnas änke- och pupillkassa beträffar, så ger den verkställda utredningen vid handen, att densammas nuvarande ställning är så gynnsam, att den af mig föreslagna löneregleringen kan genomföras, utan att någon ökning af det till denna kassa utgående statsbidraget behöfver begäras. Ja, en sådan ökning skulle icke erfordras, äfven om man i sammanhang härmed höjde den procent af delaktighetsbeloppet, med hvilken pensionen nu utgår, från 20 procent för änka utan barn till $26\frac{2}{3}$ procent. Det torde dock måhända vara lämpligast att nu icke vidtaga en sådan förändring i gällande bestämmelser. Såsom jag förut antydt, kan det ifrågasättas, om icke i en nära framtid tillfälle bör beredas skoldistrikten att höja delaktighetsbeloppen i folkskollärarnas pensionsinrättning till vissa högre belopp än de nu föreslagna, hvilket samtidigt skulle medföra

en höjning af de från änke- och pupillkassan utgående pensionerna. Genom den af mig föreslagna löneregleringen komma i alla fall änkepensionerna att utgå med högre belopp än hvad revisorerna i sin förut omförmälda framställning åsyftat. Revisorerna hade nämligen, såsom förut nämnts, ifrågasatt en höjning till 25 procent af nuvarande delaktighetsbeloppet 1,000 kronor, d. v. s. till 250 kronor, under det att enligt mitt förslag pensionen för änka utan barn kommer att utgå med 270 kronor.

Stutöfversikt. För att underlätta bedömandet af den förbättrade ställning med afseende å löner och pensioner, som genom ett bifall till det af mig nu tillstyrkta förslaget skulle komma folkskolans lärare och lärarinnor till del, vill jag slutligen meddela följande öfversikt, vid hvilken i enlighet med faktiska förhållandet blifvit förutsatt, att lärarinna i regel icke ingår såsom delägare i änke- och pupillkassan:

A. Den behållna *lönen* skulle blifva:

- a) under första femårsperioden såsom ordinarie:
 för lärare 900 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre (33 kronor 75 öre till pensionsinrättningen och 45 kronor till änke- och pupillkassan) = 821 kronor 25 öre;
 för lärarinna 900 kronor med afdrag af 30 kronor till pensionsinrättningen = 870 kronor;
- b) under andra femårsperioden såsom ordinarie:
 för lärare 1,050 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre = 971 kronor 25 öre;
 för lärarinna 1,000 kronor med afdrag af 30 kronor = 970 kronor;
- c) under tredje femårsperioden såsom ordinarie:
 för lärare 1,200 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre = 1,121 kronor 25 öre;
 för lärarinna 1,100 kronor med afdrag af 30 kronor = 1,070 kronor;
- d) under återstående ordinarie tjänstår:
 för lärare 1,350 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre = 1,271 kronor 25 öre;
 för lärarinna 1,200 kronor med afdrag af 30 kronor = 1,170 kronor.

B. Den behållna *pensionen* skulle blifva:

- för lärare 1,013 kronor med afdrag af 33 kronor 75 öre till änke- och pupillkassan = 979 kronor 25 öre;
 för lärarinna 900 kronor.»

I sammanhang med ifrågavarande proposition har sammansatta stats- och lagutskottet till behandling förehått nio särskilda inom Riksdagen i anledning af propositionen väckta motioner, nämligen: dels följande inom Första Kammaren, n:o 28, af herr *Bergström*, n:o 35, af herr *Albert Anderson*, och n:o 37, af herr *Sörensson*, dels ock följande inom Andra Kammaren, n:o 130, af herrar *L. P. Mallmin*, *J. W. Lundin* och *E. A. Lindblad*, n:o 131, af herr *A. F. Vennersten*, n:o 134, af herr *C. R. Johansson* i Jönköping, n:o 141, af herr *E. Hammarlund*, n:o 146, af herr *O. H. Svensson* i Saläng, och n:o 147, af herrar *C. Persson* i Stallerhult och *L. J. Janson* i Djursätra.

*Enskilda
motioner.*

Herr *Bergströms* motion, n:o 28, i hvars syfte herr *Olsén* instämt, är af följande lydelse:

*Herr Berg-
ströms mo-
tion.*

»Det läge, i hvilket rösträttsfrågan för närvarande befinner sig, är en följd af att i det stora hela erkännande gifvits åt personlighetsprincipen och att man i förhållande till denna underkänt de kvalifikationsbestämmelser för politisk rösträtt, som hittills varit gällande. Jag vill ej här inlåta mig på att bedöma vare sig befogenheten häraf eller den varsamhet, som ej vill medgifva rösträtt äfven åt kvinnan, oaktadt hennes kraf därpå, lika litet som det sätt att se, som ej kan uppfatta henne som personlighet. Det kan ej förnekas vara en vacker tanke, vara något tilltalande i ett af de mera framhållna skäl, som anföras häremot, nämligen att kvinnans naturliga verkningskrets är hemmet, hennes viktigaste värf, viktigare till och med för det allmänna än hvarje annat, barnens fostran och ledning.

Huru många kvinnor finnas dock icke, för hvilka möjligheten är stängd att bilda hem och i dessa fostra egna barn! Dessa kvinnors otillgodogjorda arbetskraft på det område, där de sålunda bäst borde kunna gagna samhället, är en nationalförlust, som är större än den en motsvarande emigration skulle orsaka, emedan landet ej behöfver föda dem, som emigrerat. Ett sådant slöseri med arbetskrafter kan icke vara förenligt med en klok nationell hushållning, allra minst i tider af så jäktande konkurrens som nu, och då kvinnorna själfva allt kraftigare fordra vidgad verkningskrets, ökad arbete och ansvar. Allvarliga skäl synas därför mana att söka utvägar för ett fullare tillgodogörande äfven af den kvinnliga verksamhetsförmågan.

Det område, på hvilket detta naturligast låter sig göra, är folkskolans. För hvarje kvinna, som där användes, blir en man ledig till produktivt

arbete. Men äfven för skolans, för uppfostringsarbetets egen skull saknas ej anledning antaga, att kvinnorna såsom barnaledare skulle vara att föredraga framför männen. Innan skolorna tillkommo, fostrades och undervisades barnen äfven under folkskoleåldern hufvudsakligast af sina mödrar. Har efter folkskolans tillkomst och den hufvudsakliga manliga ledningen af denna nationen utvecklats och stärkts i gudsfruktan, arbetsamhet, sedlighet och fosterlandskärlek, ja ha kunskaperna, som i skolan inhämtas, ens bidragit till den ekonomiska utvecklingen i någon väsentligare mån? Jag har ej hört någon besvara dessa frågor med ja! Om också andra orsaker ej blott kunna tänkas, utan också i verkligheten finnas till detta djupt allvarliga förhållande, så torde dock vara svårt förneka, att icke kvinnans aflägsnande från barnaledningen haft sin andel häri.

Detta oaktadt kunna ej statsmakterna hafva vare sig rätt eller befohgenhet till någon sorts ingripande mot de befintliga manliga lärarna, hvilka måste erkännas i det stora hela med osparad möda, stort intresse, arbetsamhet och trohet ha fullgjort sitt värk. De förhoppningar om verksamhet och utkomst, som inkastat dem på lärarebanan, få ej svikas. Icke heller torde för framtiden manliga krafter böra förhindras att ägna sig åt folkskolans lärareverksamhet, utan täflan på området lämnas fri till skolans egen fördel. Men att småningom öfvergå till utökad användning af kvinnliga lärarekrafter, synes dock af det anförda ha så stora skäl för sig, att åtgärder böra vidtagas härför.

De medel, som i sådant syfte borde kunna användas, äro exempelvis att omvandla ett eller flera manliga seminarier till kvinnliga samt att anordna löneförhållandena så, att däraf skulle bli en följd, att undervisningen i folkskolan hädanefter komme att mera än hittills utöfvas af kvinnor. Att särskildt premiera männen med högre löner än kvinnorna kan väl gärna ej med fog försvaras, då de senare uträtta samma arbete och, som ofvan påvisats, med ett för nationen till och med möjligen mera välsignelserikt resultat.

Med anledning häraf hemställes,

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition om folkskololärarnes löneförhöjning, behagade besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i hvad mån kvinnans lärareverksamhet på folkskolans område kan utsträckas; samt, om detta befinnes möjligt och lämpligt, inkomma med förslag om sätt och medel härför.»

I sin motion, n:o 35, anför herr *Albert Anderson* följande:

*Herr Albert
Andersons
motion.*

»Med anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående lönereglering för lärare vid folkskolor får jag aflämna följande motion.

Enligt kungl. reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning den 30 november 1866 är hvarje skolområde i riket, där högre folkskola underhålles, för hvar och en af dess läraretjänster, så ock hvarje skoldistrikt, för där varande ordinarie läraretjänster vid egentlig folkskola, förbundet till delaktighet i pensionsinrättningen för den lön lärare åtnjuter, eller hvaraf han på grund af tjänstålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande, hvilken delaktighet dock icke i något fall må öfverstiga ett tusen kronor. Till följd af de aflöningsbestämmelser, som jämlikt kungl. kungörelsen den 13 juni 1902 meddelats, uppgår numera delaktighetsbeloppet för hvarje läraretjänst till nyssnämnda summa.

Hel pension utgår för närvarande med tre fjärdedelar af delaktighetsbeloppet och utgör alltså 750 kronor.

Enligt 14 § i 1866 års kungl. reglemente inträdde rätt till hel pension vid uppnådda 60 lefnads- och 30 tjänstår, men denna bestämmelse ändrades på grund af enskild motion af 1876 års Riksdag och kungl. kungörelsen den 24 november samma år sålunda, att rätt till hel pension nu mera inträder redan vid uppnådda 55 lefnads- och 30 tjänstår. Till jämförelse anser jag mig böra nämna, att enligt kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904 pension tillkommer manlig lärare vid rikets allmänna läroverk först vid uppnådda 65 lefnads- och 35 tjänstår samt ämneslära-
rinna vid samma läroverk vid uppnådda 55 lefnads- och 25 tjänstår. Med skäl skulle kunna ifrågasättas, att i likhet med hvad ursprungligen varit förhållandet folkskolelärares lefnadsålder för rätt till pension höjdes till 60 år, hvarigenom en afsevärd minskning i det till ej mindre än 622,873 kronor uppgående anslag, som staten årligen får vidkännas för folkskolelärares pensionering, skulle åstadkommas, men med afseende på de skäl, som år 1876 anfördes för pensionsålderns sänkning från 60 till 55 lefnadsår, tilltror jag mig icke för närvarande yrka på någon ändring i nu gällande bestämmelse i detta hänseende.

Enligt den af Kungl. Maj:t föreslagna löne- och pensionsregleringen skall, på sätt af statsrådsprotokollet inhämtas, delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen ökas från nuvarande 1,000 kronor till 1,350 kronor för läraretjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst samt den nu bestämda helpensionen 750 kronor ökas för lärare till 1,013 kronor och för lärarinna till 900 kronor. Äfven om lärare och lärarinna, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, förpliktas att årligen betala 2 1/2 procent å delaktighetsbeloppet, komme statens redan förut högst betydliga anslag till folkskole-

lärares pensionering att efter den föreslagna pensionsförhöjningen ej betydligt ökas, och ökningen af detta anslag har i den kungl. propositionen föreslagits till 49,993 kronor.

Då det är tydligt, att en man, som uppnått 55 år, och ej lider af sjukdom, ännu är fullt arbetsför samt att folkskolelärare, som vid nämnda ålder afgår med pension, således kan genom arbete å annat område än inom folkskolan förskaffa sig inkomst, måste en pension motsvarande tre fjärdedelar af lönen vara onödigt hög. Inom statsförvaltningen utgör pensionen i allmänhet omkring två tredjedelar af aflöningen. Därest pensionen bestämmes till denna andel af aflöningen, skulle pensionsbeloppet utgöra för lärare 900 kronor och för lärarinna 800 kronor och alltså äfven i sådant fall öfverstiga det nuvarande beloppet af hel pension.

Då den inkomst, som tillgodokommer pensionsinrättningen genom den föreslagna afgiften af $2\frac{1}{2}$ procent å delaktighetsbeloppet, kan antagas komma att betäcka kostnaden för den förhöjda pensioneringen, om pensionen bestämmes till två tredjedelar af delaktighetsbeloppet, synes någon förhöjning af anslaget till folkskolelärares pensionering icke vara erforderlig.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag föreslå:

1:o) att hel pension såväl för folkskolelärare som för folkskolelära-
rinna må bestämmas till två tredjedelar af delaktighetsbeloppet; och

2:o) att Kungl. Maj:ts förslag om höjning af anslaget »Bidrag till folkskolelärares pensionering» med 49,993 kronor icke måtte af Riksdagen bifallas.»

Herr Sören-
sons motion.

Herr Sörensson anför i sin motion, n:o 37, följande:

»I Kungl. Maj:ts proposition n:o 51, angående lönereglering för lärare vid folkskolor m. m., föreslås bland annat den ändring i nu gällande grunder i fråga om statsbidrag till aflönande af vissa lärare, att lärarnes ålderstillägg skola uteslutande bekostas af staten, så att skoldistriktet, äfven om lärare eller lärarinna åtnjuter ett eller flera ålderstillägg, likväl icke behöfva bidraga till deras aflöning med mera än en tredjedel af begynnelselönen belopp.

Då de nu gällande bestämmelserna därom, att skoldistriktet skola bekosta viss andel icke blott af lärarnes och lärarinnornas begynnelse-
aflöningar, utan äfven af deras ålderstillägg, enligt min åsikt äro grundade på synnerligen goda skäl och böra fortfarande upprätthållas, har jag, som å ena sidan lifligt behjartat lärarnes och lärarinnornas behof af ökade löneförmåner, men å andra sidan anser, att skoldistriktet icke böra alltför hårdt betungas, velat till Riksdagens öfvervägande framställa det förslag,

att begynnelselönerna för lärare och lärarinnor må höjas med 100 kronor eller till 800 kronor samt att ålderstilläggen, med af Kungl. Maj:t föreslagna belopp af 150 kronor för lärare och 100 kronor för lärarinnor, må bestämmas till ett antal af fyra, eller samma antal som lärarnes vid de allmänna läroverken ålderstillägg. Härigenom skulle slutaflöningen, som enligt mitt förslag skulle uppnås efter tjugu tjänstår, blifva för lärare 1,400 kronor, eller 50 kronor mera än enligt Kungl. Maj:ts förslag, och för lärarinna 1,200 kronor, eller samma belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit.

En jämförelse mellan en folkskolelärares sammanlagda löneinkomst under trettio års tjänstgöring dels under nuvarande förhållanden, dels enligt Kungl. Maj:ts förslag och dels enligt det af mig väckta förslaget utfaller sålunda:

A. Beträffande manliga lärare:

Nuvarande aflöning	Kungl. Maj:ts förslag	Motionen
5 × 700 = 3,500	5 × 900 = 4,500	5 × 800 = 4,000
5 × 800 = 4,000	5 × 1,050 = 5,250	5 × 950 = 4,750
5 × 900 = 4,500	5 × 1,200 = 6,000	5 × 1,100 = 5,500
5 × 1,000 = 5,000	5 × 1,350 = 6,750	5 × 1,250 = 6,250
5 × 1,000 = 5,000	5 × 1,350 = 6,750	5 × 1,400 = 7,000
5 × 1,000 = 5,000	5 × 1,350 = 6,750	5 × 1,400 = 7,000
<u>27,000</u>	<u>36,000</u>	<u>34,500</u>

B. Beträffande lärarinnor:

5 × 700 = 3,500	5 × 900 = 4,500	5 × 800 = 4,000
5 × 800 = 4,000	5 × 1,000 = 5,000	5 × 900 = 4,500
5 × 900 = 4,500	5 × 1,100 = 5,500	5 × 1,000 = 5,000
5 × 1,000 = 5,000	5 × 1,200 = 6,000	5 × 1,100 = 5,500
5 × 1,000 = 5,000	5 × 1,200 = 6,000	5 × 1,200 = 6,000
5 × 1,000 = 5,000	5 × 1,200 = 6,000	5 × 1,200 = 6,000
<u>27,000</u>	<u>33,000</u>	<u>31,000</u>

Statens sammanlagda bidrag till en lärares aflöning under trettio års tjänstgöring utgör nu 18,000 kronor, enligt Kungl. Maj:ts förslag 27,000 kronor och enligt mitt förslag 23,000 kronor samt till en lärarinnas aflöning nu 18,000 kronor, enligt Kungl. Maj:ts förslag 24,000 kronor och enligt mitt förslag 20,666 kronor 67 öre.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag hemställa, att Riksdagen må beträffande aflöningen för folkskolelärare och folkskolelärarinnor besluta:

att begynnelselönen skall utgöra 800 kronor;

att manlig lärare skall äga uppbära fyra ålderstillägg efter respektive fem, tio, femton och tjugu års tjänstgöring, hvarterda å 150 kronor;

att lärarinna skall äga uppbära likaledes fyra ålderstillägg efter respektive fem, tio, femton, och tjugu års tjänstgöring, hvarterda å 100 kronor; samt

att skoldistrikt skall äga att af statsmedel bekomma bidrag till lärares och lärarinnors aflöning, motsvarande två tredjedelar af deras här ofvan angifna kontanta aflöning, ålderstilläggen inberäknade.»

Herr Mallmins
m. fl:s motion.

Den af herr *Mallmin m. fl.* väckta motionen, n:o 130, i hvars syfte herr *E. G. H. Åkerlund* instämt, är af följande lydelse:

»Vårt lands folkskoleväsen har ända hittills varit en *kommunal* angelägenhet. Att man icke utan tvingande skäl bör bortkasta en sådan grundregel, torde få anses uppenbart. Ja, man bör ej ens inlåta sig på att genom nya bestämmelser om ålderstilläggens betalande uteslutande af statsmedel glida in på en annan uppfattning. Härmed skulle man göra vår folkskola till en statens affär, låt oss säga med grundfondshypotek i kommunerna, men hvar till detta kommer att leda, skola vi snart se. Hvad hindrar, att de nu föreslagna ålderstilläggen om, låt oss säga, fem år befunnes otillräckliga och af en välvillig motionär föreslages till dubbla beloppen. Såsom enbart berörande statsmedel torde de därefter lätt kunna genomdrivas i gemensam votering. Det kan ingalunda vara lämpligt att i ett obehakadt ögonblick släppa en regulator, som dock finnes, att ej *alla statstjänarens löner* hastigt nog skola springa i vädret; faktiskt har man hittills ansett sig ej gärna böra sätta i fråga, att statsfunktionärer i allmänhet med enbart folkskolekurs skola springa om eller ens hinna upp till de examinerades löner.

Redan af detta skäl kunna vi ej biträda den nya principen i Kungl. Maj:ts förslag; det bör enligt vårt förmenande orubbligen fastslås, att det kommunala bidraget ej må släppas hvarken i fråga om grundlön eller ålderstillägg. Det är ju uppenbarligen ytterst de sistnämnda, som reglera lönen i stort sedt. Omkring hälften af hela lärarekåren befinner sig i högsta lönegraden, och då denna aflöning också utgår under hälften af en lärares normala tjänstetid, så inser man lätt, hvilken betydelse ålderstill-

läggen hafva. Skulle kommunernas finanser ej medge någon ökning af de från kommunerna utgående lönebidragen, så är det uppenbarligen riktigare att nedgå från normen $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{4}$ af det hela, hellre än att göra den uppdelning, som nu ifrågasättes.

Härtill kommer, att det är långt bättre, att man från kommunerna lyfter pensionsbördan, såsom innebärande en ojämn och orättvis beskattning, ytterst beroende af ett af Kungl. Maj:t fastställt pensionsreglemente. Genom den väsentliga höjning af lönerna, som nu genomföres, kommer gifvetvis många lärare, som eljest omedelbart tänkt afgå, att tjäna kvar så länge som erfordras för att komma i åtnjutande af högsta möjliga pensionsbelopp efter nya författningen. Följden af detta blir, att kommunerna komma att drabbas af högst betydande retroaktiva pensionsavgifter, och dessa låta sig ej tillnärmelsevis beräknas.

Enligt Kungl. Maj:ts proposition n:o 51 (sid. 39) betala kommunerna pensionsbidrag för 7,191 skolläraretjänster. Om man i stället låter staten öfvertaga betalningen af dessa pensionsavgifter, så blir detta för

5,033 läraretjänster à 67 kr. 50 öre	kronor 339,727: 50
och 2,158 lärarinnetjänster à 60 kr.	» 129,480: —
	<hr/>
	kronor 469,207: 50.

Men här till komma de retroaktiva avgifterna, som drabba mycket ojämnt inom kommunerna och som lätteligen göra, att den siffra, 588,417 kronor, som uträknas (sid. 34) såsom statsverkets ökade kostnad i ålders-tillägg, antagligen kommer att uppvägas af pensionsbördan, hvilken af Kungl. Maj:t föreslås att fortfarande påhvila kommunerna, i all synnerhet om man, såsom nedan föreslås, på lämpligare sätt afväger pensionsåldern för kvinna.

Departementschefen uttalar sid. 32: »Uppmärksammas bör äfven, att medan tillgången på lärarinnor är jämförelsevis riklig, har tillströmningen till folkskolan af manlig arbetskraft länge varit synnerligen knapp, och rådes ej snar bot på detta missförhållande, måste det inom kort blifva alldeles omöjligt att få den manliga lärarekåren så rekryterad, som omsorgen om vår folkundervisnings framtid oundgängligen kräfver». De anförda orden visa på en nära liggande utväg att hålla hela lönefrågan inom rimlighetens gränser. Det är uppenbarligen ett ödslande med krafter att äflas med att uppehålla så många *manliga* lärarebefattningar, då kvinnorna intet bättre begära än att allt mera användas i skolans tjänst. Härtill är hon ock synnerligen ägnad; det är uppfostran och ej blott skolläxor som skall gifvas. I stället för att nu proportionen är 4,761 lärare mot 2,042 lärarinnor, kunde den motsatta väl få anses önskvärd.

Skulle detta nödvändiggöra uppförande af flera lärarinneseminarier eller måhända hellre omändring af vissa manliga till kvinnliga, så se vi däri endast en möjlighet till framtida besparingar och i hvarje händelse ett fortsatt vidgande af kvinnans arbetsfält. Gifvetvis skola ändock alltid en del platser med större fördel besättas med lärare, där skoldistriktets — barnens — art så fordrar. Därmed skall ock vida bättre än nu kunna motiveras den högre lönen till män än till kvinnor; de komma då helt enkelt att användas till *olika kräfvande befattningar*.

I långt högre grad, än kungl. propositionen gör, borde skillnad kunna införas i aflöning för manlig och kvinnlig befattning. Ser man på siffrorna från Schweitz, så äro lönerna där i genomsärning 1,611 francs för lärare och 1,010 francs för lärarinna. Hos oss äflas man synbarligen att uppehålla antalet manliga platser, då man rent af uttalar sin rädsla för att kommunerna skulle komma att föredraga lärarinnor, därest lönen ställdes i ett riktigare förhållande, såsom fallet är inom andra statens tjänstebefattningar, där både män och kvinnor finna användning. Det måste uppenbarligen anses orätt och låter sig aldrig försvaras, att kvinnorna här skulle till och med åtnjuta högre netto aflöning än männen. Den på sid. 49 intagna jämförelsen utvisar, att lärarinna i 1:sta femårsperioden får 870 kronor i årligt netto, under det mannen har kronor 821: 25; i 2:dra femårsperioden ställa sig lönerna ungefärligen lika, för att först i 3:dje femårsperioden bli 50 kronor lägre för kvinna och därefter 100 kronor mindre. Sammanlagdt intjänar en lärare på 30 år kronor 33,637: 50 i netto och en lärarinna kronor 32,100, enligt förslaget. Erinrar man vidare, att lärarinelönerna, som äro relativt högre i början, medgifva insättning i sparbank af det öfverskjutande beloppet under de 5 första tjänståren, så skulle enbart af dessa 250 kronors kapital vid 30-årsperiodens slut med 4 procents ränta på ränta uppstå en summa af kronor 721: 95 och således till ofvanstående kronor 32,100 läggas ett belopp af kronor 471: 95, motsvarande den eventuella räntevinsten.

Allt hvad propositionen talar om högre skuldbörda för man än för kvinna vid afgang från seminarierna, äfvensom hvad som eljest brukar vara bestämmande, nämligen hänsyn till bildande af familj och de äfven därförutom större lefnadsomkostnaderna för männen, allt detta har lämnats utan nöjaktigt beaktande. Vid utförandet är det blott pensionerna, som ställt sig mindre för kvinnan, men till följd af hennes faktiskt större sparsamhet och lättheten att ställa det billigare, slippa tjänarinna m. m., så utjämnas äfven den saken.

Det måste ock medgifvas, att det är en obehörig skillnad i löneförhållanden, då en småskolelärarinna med 2 års utbildning efter 15 års tjänst

erhåller 450 kronor årligen och utsikt till ett blygsamt ålderdomsunderstöd, under det en folkskolelärarinna med 4-årig kurs åtnjuter 1,200 kronor efter samma tid samt vid afgang en ordentligt tillmätt pension.

Departementschefen ställer också i utsikt (sid. 36) att snarligen yrka på förhöjning i löner, som reglerades så sent som af 1904 års Riksdag. Det finnes dock ett sätt, som förefaller riktigare, och det är att begränsa lärarinne-lönerna vid folkskola med en lägre begynnelse-lön. Ställer man denna till 800 kronor för lärarinna, så har man träffat en långt riktigare proportion, och man undanröjer något af dessa konstlade hinder, som uppförts för att kvinnorna mer än männen kunde få ägna sig åt uppfostrare-kallet, dit deras natur och håg drifver dem. — Slutlönen föreslå vi således att blifva 1,100 kronor i stället för 1,200 kronor för kvinna.

Pensionsbeloppet, som komme att utgöra kronor 979: 25 netto för lärare, blifver härvid 825 kronor för lärarinna, och betänker man, att den förre i regel är gift, så torde öfverskottet ej få anses för mycket.

Samtidigt härmed vilja vi föreslå, att lärarinna må, till ersättning för den mindre lönen, blifva tidigare pensionerad. Erfarenheten visar, att det är hon, långt mer än läraren, som begagnar sig af rätten till afkortad pension, och detta jämte mycket annat tyder på att hon fortare slites än mannen. Pensionskassans ställning torde vara så fördelaktig, att den utan tillskott kan bära ett dylikt kraf. Huru som helst, torde detsamma få anses långt bättre befogadt än den, låt vara blott antydda, möjligheten att framdeles på vissa villkor fakultativt öka pensionsbeloppet utöfver de nu föreslagna obligatoriska siffrorna.

Slutligen vilja vi framhålla, att tillräckligt med vunna erfarenheter tala för att, då lärarinna gifter sig, skoldistriktet må äga någon rätt till uppsägning, om så befinnes nödigt. Intresset hos en gift lärarinna torde ofta nog tidtals visa sig i hög grad slappadt, och äfven andra skäl kunna åberopas, hvarför det må anses lämpligast för skolan, att gift lärarinna ej skall äga ovillkorlig rätt att kvarstå. Man kan väl ock våga det påståendet, att meningen med dessa platser icke är att kunna bilda familj. Slutligen synes det i viss mån oegentligt, att en församling, som väljer en ypperlig lärarinna, skall utan någon ändringsmöjlighet vara tvungen att behålla lärarinnan, äfven då hennes hufvudsakliga intresse vändt sig åt annat håll än skolan.

Med stöd af det anförda våga vi föreslå, att Riksdagen måtte vid behandling af Kungl. Maj:ts proposition n:o 51

dels vidtaga ofvan föreslagna ändringar, nämligen:

a) att kommunerna liksom hittills bidraga med $\frac{1}{3}$ och staten med $\frac{2}{3}$

i samtliga de i kungl. propositionen afsedda lärares och lärarinnors såväl grundlön som ålderstillägg;

b) att pensioneringen af samma personal — så långt den nu föreslås att drabba kommunerna — öfverflyttas på statsverket med iakttagande, att jämväl alla retroaktiva afgifter härför hädanefter betalas af staten;

c) att grundlönen för kvinna sättes till 800 kronor och att högsta lön för kvinna blir 1,100 kronor;

d) att skoldistrikt må med domkapitlets eller annan öfverstyrelses bifall äga rätt uppsäga gift lärarinna att efter 6 månader afgå från innehavande tjänst, då giltiga skäl därför kunna åberopas;

dels ock i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring af reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning, att lärarinna må medgifvas rätt till hel pension, då hon uppnått femtiotre års ålder och räknar tjugusju tjänstår, äfvensom rätt till afkortad pension, då lärarinna fyllt fyrtiofem lefnadsår och tjugu tjänstår.

Anhålles värdsamt, att vederbörande utskott själf formulerar ändringsförslagen i ofvan angifven riktning.»

Herr Vennerstens motion.

I den af herr *Vennersten* afgifna motionen, *n:o 131*, i hvars syfte *F. E. Neess* instämt, anföres följande:

»Principen om likställighet i fråga om lagstadgade löneförmåner för lärare och lärarinna är på folkskolans område lika gammal som lärarinnans användning i skolans tjänst. Ett frångående af denna princip torde vid lönerogleringar icke böra ifrågasättas, åtminstone så länge dessa icke afse att höja lönen utöfver hvad som kan betecknas såsom existensminimum för ogift lärare eller lärarinna.

Af den utredning, som åtföljer den till innevarande Riksdag af lämnade kungl. propositionen om löneroglering för folkskolans lärarepersonal, framgår, att såväl lärarekåren som en stor del af de hörda myndigheterna ansett, att en betydande löneförbättring är af behovet påkallad, samt att denna bör utgå med lika belopp för lärare och lärarinna.

För en lika löneförhöjning kunna helt visst anföras flera skäl utöfver de i den kungl. propositionen nämnda, ehuru dessa måhända äro de mest vägande. Det synes rättvist och billigt, att staten, då den kräver samma arbete af lärarinnan som af läraren och af båda fordrar samma kompetens, också skulle gifva samma ersättning åt båda; ty ett motsatt förhål-

lande måste med nödvändighet alstra ett för uppfostringsarbetet ödesdigert missnöje.

Lärarinnans arbete är enligt inspektörernas till ecklesiastikdepartementet ingifna berättelser icke lärarens underlägset. För erhållande af pension fordras samma antal tjänstår och samma pensionsålder för lärare och lärarinna.

Den omständigheten, att läraren måste erlægga afgift till änke- och pupillkassan, torde icke utgöra något verkligt skäl för, att lärarinnans lön skall sättas lägre, så mycket mindre som därmed icke införes någon ny bestämmelse för läraren. Däremot torde kunna ifrågasättas, om icke inträdet i kassan borde göras frivilligt för såväl läraren som lärarinnan.

Från flera håll gör man gällande, att kvinnans arbete borde ännu mer än hittills tagas i anspråk för folkundervisningen, och nekas kan ju icke, att kvinnan särskildt på detta område synnerligen väl försvarar sin plats. Den nu rådande likställigheten mellan lärare och lärarinna i fråga om lagstadgade löneförmåner torde mycket hafva bidragit till, att många högt begåfvade och för kallet särskildt lämpliga kvinnor trädt i folkskolans tjänst. Detta för skolan lyckliga förhållande torde komma att förändras, om den nämnda likställigheten rubbas.

På grund af hvad här anförts, tillåter jag mig hemställa, att Riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition angående löne-reglering för lärare vid folkskolor m. m. med den förändring, att storleken af hvart och ett af de föreslagna tre ålderstilläggen bestämmes till ett-hundrafemtio kronor för såväl manlig som kvinnlig lärare.»

Den af herr *Johansson* väckta motionen, n:o 134, i hvilken herrar *F. O. Berg*, *A. Thylander*, *J. A. Lundgren* och *J. T. Larsson* i Lund instämt och i hvars syfte herr *J. G. Pettersson* i Södertälje förklarar sig instämma, är af följande lydelse:

»I proposition n:o 51 har Kungl. Maj:t för innevarande Riksdag framlagt förslag om löne-reglering för folkskolornas lärarepersonal enligt sådana grunder, att minimilönen för ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola skall utgöra 900 kronor och att ålderstilläggen skola vara 3 à 150 kronor för lärare och 100 kronor för lärarinna.

Närmaste anledningen till detta förslag utgör en till Kungl. Maj:t från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolelärareförening inkommen skrifvelse, däri begäran framstälts om åtgärder för höjande af folk-

skolelärarnes aflöning. I denna skrifvelse har såsom önskemål uttalats, att ordinarie folkskolelärares grundlön måtte bestämmas till 900 kronor med 3 ålderstillägg à 200 kronor. Ingen skillnad borde i afseende å grundlön eller ålderstillägg göras mellan lärare och lärarinna.

Behovet af en löneförbättring för folkskolornas lärarepersonal har vitsordats af nästan alla myndigheter, hvilkas yttrande i ärendet inhämtats. Om man får döma efter tidningarnas uttalanden, erkännes också bland allmänheten det berättigade och billiga däri, att en bättre utkomst beredes åt folkskolornas lärare och lärarinnor.

Under sådana omständigheter och då nyssnämnda centralstyrelse för Sveriges allmänna folkskolelärareförening i sin skrifvelse till Kungl. Maj:t anfört goda skäl för beviljandet af de alldeles icke öfverdrifna lönebelopp, om hvilka i nämnda skrifvelse anhållits, synes man hafva kunnat vänta, att Kungl. Maj:t skulle hafva föreslagit en lönereglering i öfverensstämmelse med centralstyrelsens begäran. En slutlön af 1,500 kronor kan med nuvarande höga lefnadskostnader ingalunda anses vara för mycket begärdt ens för en kvinnlig innehafvare af ordinarie anställning vid folkskola. Som känt är, kan en kvinnlig befattningshafvare vid postverket nå upp till en slutlön af 2,800 kronor. Inom telegrafverket, där dock — såsom äfven i årets statsverksproposition erinras — en löneförbättring för de kvinnliga tjänsteinnehafvarne anses af behovet påkallad, nå likväl dessa till en slutlön af 1,600 kronor förutom bostad. Man skall kanske invända, att för nämnda befattningar fordras större kvalifikationer än för en folkskolelärarinetjänst. I verkligheten är detta emellertid knappast fallet. För närvarande äro fordringarna vid våra folkskolelärarinneseminarier så högt uppdrifna, att kursen vid ett sådant tillika med de nödvändiga förberedande studierna i det allra närmaste motsvarar den studiekurs, som en kvinna måste genomgå för att vinna anställning vid postverket eller som telegrafist. I ett icke obetydligt antal fall genomgår den blifvande folkskolelärarinnan en högre flickskola såsom förberedelse till seminariekursen och förvärfvar sig därigenom en utbildning, hvilken utan gensägelse är både kostsammare och kräfver längre tid än den, som i allmänhet presteras af kvinnliga sökande till befattningar vid posten och telegrafien.

Undertecknad hyser visserligen för sin del den meningen, att grundsatsen om lika aflöning för lärare och lärarinnor vid folkskolan i längden icke kan vidhållas. På detta liksom på alla andra liknande områden måste vid aflöningens bestämmande hänsyn tagas icke blott till arbetskrafvet, utan äfven till lefnadsbehovet. Och det är obestriddigt, att en lärare, som i regeln har hustru och barn att försörja, är i behof af större

inkomster än en lärarinna. Men erkännandet häraf bör ingalunda leda därtill, att man förvägrar lärarinnorna en aflöning, som med hänsyn till deras utbildning och sociala ställning kan anses skälig. Efter min mening utgöra de lönebelopp, om hvilkas beviljande centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolelärareförening i sin skrifvelse till Kungl. Maj:t framställt begäran, ungefär hvad som rimligare bör tillkomma en ordinarie folkskolelärarinna. För en folkskolelärare med familj anser jag däremot dessa belopp otillräckliga, såsom ock klarligen framgår af de till nämnda skrifvelse som bilagor fogade statistiska utredningarna. Någon förhoppning om att för lärarnes vidkommande för närvarande få till stånd en löneroglering med högre belopp förefinnes emellertid icke. Vid sådant förhållande synes man böra inskränka sig till att yrka bifall till centralstyrelsens begäran för att såmedelst söka främja en löneroglering, hvilken åtminstone för den ena kategorien af ifrågavarande lärarepersonal kan anses tillfredsställande.

För att aflöningen till ordinarie folkskolelärare och folkskolelärarinnor skall kunna höjas till 900 kronor med 3 ålderstillägg à 200 kronor under samma villkor och bestämmelser i öfrigt, som af Kungl. Maj:t föreslagits, och hvilka synas böra godkännas, fordras enligt nedanstående tablå en ökning i statens anslag för ändamålet af i rundt tal 2,600,000 kronor. Då en löneroglering enligt sådana grunder kommer att medföra jämväl en höjning af pensionsbeloppen för ifrågavarande lärare och lärarinnor, kräfvades af denna anledning en höjning äfven af statens bidrag till folkskolelärarnes pensionsinrättning. Enligt från denna inrättning erhållna uppgifter, skulle denna höjning belöpa sig till 173,520 kronor.

Tablå öfver erforderlig ökning af statsbidraget.

1. Enligt Kungl. Maj:ts förslag:

Till höjning af begynnelselönen från 700 till 900 kronor fordras:

för 4,761 lärare à 200 kronor.....	kr.	952,200: —
» 2,042 lärarinnor à 200 kronor.....	»	408,400: —
	Summa kr.	1,360,600: —
hvaraf $\frac{2}{3}$ komma på staten med	kr.	907,067: —
	Transport kr.	907,067: —

		Transport kr.	907,067: —
Till ålderstillägg fordras:			
för	667 lärare i 2:a lönegr. à 150 kr.	kr.	100,050: —
»	638 » i 3:e » à 300 »	»	191,400: —
»	2,578 » i 4:e » à 450 »	»	1,160,100: —
		Summa kr.	1,451,550: —
hvarifrån afgår statens nuvarande andel	»	645,133: —	» 806,417: —
Till ålderstillägg fordras:			
för	424 lärarinnor i 2:a lönegr. à 100 kr.	kr.	42,400: —
»	338 » i 3:e » à 200 »	»	67,600: —
»	679 » i 4:e » à 300 »	»	203,700: —
		Summa kr.	313,700: —
hvarifrån afgår statens nuvarande andel	»	209,133: —	» 104,567: —
		Summa kr.	1,818,051: —

2. Enligt centralstyrelsens här tillstyrkta förslag:

Till höjning af begynnelselönen från 700 till 900 kronor fordras samma belopp som enligt Kungl. Maj:ts förslag, alltså .. kr. 907,067: —

Till ålderstillägg fordras:			
för	667 lärare i 2:a à 200 kr.	kr.	133,400: —
»	638 » i 3:e à 400 »	»	255,200: —
»	2,578 » i 4:e à 600 »	»	1,546,800: —
		Summa kr.	1,935,400: —
hvarifrån afgår	»	645,133: —
		»	1,290,267: —
Till ålderstillägg fordras:			
för	424 lärarinnor i 2:a à 200 kr.	kr.	84,800: —
»	338 » i 3:e à 400 »	»	135,200: —
»	679 » i 4:e à 600 »	»	407,400: —
		Summa kr.	627,400: —
hvarifrån afgår	»	209,133: —
		»	418,267: —
		Summa kr.	2,615,601: —

Med afrundning af förestående belopp och inberäkning af den förhöjda afgiften till folkskolelärarnes pensionsinrättning kräfvades sammanlagdt följande ökning af statens bidrag:

1. *Enligt Kungl. Maj:ts proposition.* 2. *Enligt centralstyrelsens förslag.*

För löneregleringen... kr. 1,800,000: —	För löneregleringen... kr. 2,600,000: —
» pensioneringen... » 49,993: —	» pensioneringen... » 173,520: —
Summa kr. 1,849,993: —	Summa kr. 2,773,520: —

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer undertecknad vördsamt, att Riksdagen måtte

dels medgifva vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 1 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärarne, att för ordinarie lärare bestämmes en begynnelselön af minst 900 kronor och att storleken af hvart och ett af de tre ålderstilläggen bestämmes till 200 kronor för såväl manlig lärare som kvinnlig;

dels besluta, att i de fall o. s. v. (= Kungl. Maj:ts proposition);

dels besluta, att lärare o. s. v. (= Kungl. Maj:ts proposition);

dels medgifva, att med ändring o. s. v. (= Kungl. Maj:ts proposition);

1. Till aflönande o. s. v. (= Kungl. Maj:ts proposition);

Öfvergångsstadgande (= Kungl. Maj:ts proposition);

2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen för sagda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst 1,100 kronor, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med 800 kronor.

3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola såsom ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen för samma undervisning af sådan anledning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst 1,300 kronor, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med 1,000 kronor.

4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen för ofvannämnda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst 1,500 kronor, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med 1,200 kronor;

dels öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,950,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp 6,350,000 kronor till 9,300,000 kronor;

dels ock öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärares pensionering», nu 622,873 kronor, med 173,520 kronor till 796,393 kronor.»

Herr Hammarlund's motion.

Herr *Hammarlund* anför i sin ofvanberörda motion, n:o 141, följande:

»I Kungl. Maj:ts till innevarande Riksdag afgifna proposition n:o 51, angående lönereglering för lärare vid folkskolor, föreslås bland annat, att Riksdagen måtte besluta,

att lärare, som ingår på den nya löneregleringen, eller som förordnas, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig att, så snart han uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, afgå från tjänsten, vederbörande skolstyrelse dock obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge den pensionsberättigades fortsatta tjänstgöring anses vara gagnelig för folkskolan.

Mot en dylik bestämmelse är principiellt intet att invända, helst statens tjänstemän i allmänhet äro underkastade en liknande inskränkning med afseende på sin rätt att efter viss ålder fortfarande innehafva tjänsten. Afsikten med bestämmelsen är naturligtvis att tillgodose skoldistriktens behof af friskare lärarekrafter till ersättning för de förbrukade äfvensom de yngre lärarnes berättigade anspråk att ej alltför länge behöfva vänta på ordinarie anställning.

Men då det nu gäller att gifva denna inskränkande bestämmelse tillämplighet på en tjänstemannakår, som icke förut drabbats häraf, synes mig en kortare öfvergångstid vara önskelig. En sådan öfvergångstid är behöfelig dels för att tillmötesgå de äldre lärarnes lätt förklarliga önskan att under någon tid komma i åtnjutande af de förbättrade löneförmånerna och därmed följande rätt till högre pension, dels ock för att samma lärare må kunna hinna ordna för sig med afseende på framtida bostad o. s. v.

Därest ingen sådan öfvergångstid stadgas, skulle kunna inträffa, att en äldre lärare eller lärarinna ställdes inför valet att antingen ingå på den nya löneregleringen den 1 januari 1907 och *samtidigt* afgå från tjänsten eller ock förklara sig icke ingå på nämnda lönereglering. I hvilketdera fallet som helst skulle den högre pensionen ej komma att utgå, ehuru dessa äldre lärare och lärarinnor, som mot en låg aflöning ägnat sitt lif

åt folkskolans tjänst, synas i hög grad vara förtjänta af en förbättring i pensionsvillkoren.

Den ifrågasatta öfvergångstiden torde ej behöfva utsträckas till mera än ett år. Detta är tillräckligt för att förebygga de här återopade olägenheterna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och under framhållande, att den ifrågasatta öfvergångstiden bör medgifvas äfven i det fall, att Riksdagen beviljar de i herr R. Johanssons motion, n:o 134, föreslagna lönebeloppen, hemställes,

att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition n:o 51 angående löneroglering för lärare vid folkskolor, att bestämmelsen om skyldighet för lärare att i visst fall afgå från tjänsten vid sextio års ålder skall vinna tillämpning först ett år efter det den nya lönerogleringen träd i kraft.»

Herr *Svenssons* motion, n:o 146, i hvars syfte herr *H. Andersson* i Grimbo instämt, lyder:

»Då nu en omfattande löneroglering skall genomföras för landets folkskolelärarekår och densamma helt visst i en mycket snar framtid äfven skall komma att återverka på småskolelärarinnornas lönefråga och således stat och kommun inom kort skola finna sina anslag till skolväsendet komma att på ett synnerligen kännbart sätt ökas, så synes plikten bjuda att, så noga som det står till buds, rätt afväga dessa löner. Det synes nämligen för mig vara en själfklar sak, att staten endast har att tillskifta lärarekåren i stort sedt hvad som är nödvändigt för ett sorgfritt och ordentligt uppehälle, med iakttagande därjämte, att skälig ersättning (amortering) beredes för gjorda kostnader för studier. Ej gärna bör man dock tillmäta dessa löner så, att äfven den burgnare delen af befolkningen rundt omkring, som har ett vida tyngre och sträfsammare samt framför allt långvarigare arbete, skall se på läraren med afund. — Om sedermera inom rikare kommuner, där befolkningens lefnadsförhållanden äro helt andra, detta skulle nödvändiggöra, att äfven läraren finge en ännu högre lön, så bör detta enligt mitt förmenande vara *uteslutande den kommunens* angelägenhet att bekosta. Tänker man t. ex. på hyornas dyrhet i städerna — där läraren eller lärarinnan ofta ej åtnjuter fri bostad — och hurusom därstädes ställas mycket större fordringar på kläder och kosthåll för en familj, så synas i själfva verket en mängd städer och andra rikare orter med liknande förhållanden nu hafva relativt mycket billigare lärarekrafter än en del

Herr
Svenssons
motion.

fattigare och kanske vida mera betungade landskommuner, hvilkas befolkning på grund af skolafstånden därjämte betungas med den oupphörliga matsäcksläggningen och dylikt, som ej förekommer i stad. Någon hänsyn bör äfven tagas till detta, och framför allt böra ej löneförhöjningarna nu på en gång tilltagas alltför stora, hvarigenom blott ökade lefnadsvanor och pretentioner tillskapas.

För lärarinnor och den ogifte läraren gäller utan tvifvel, att de på landsbygden kunna lefva och *lefva väl* på mindre löner, än Kungl. Maj:t nu föreslagit. När man talar med äldre skollärare, som själfva börjat med vida lägre löner och som nu ändtligen hafva hunnit så långt, att de få 750 kronors pension, och för denna summa och i bästa fall ett litet hopsparadt kapital skola skaffa sig både husrum, vedbrand och uppehälle, så finna dessa gamla lärare helt enkelt de nu föreslagna lönerna alldeles för höga! Och hvad den öfriga befolkningen i aflägsnare bygder har att säga, kan man äfven få höra. För dem är det ganska uppenbart, att man ej får tillmäta *lärarekårens egna önskningsar och kraf* någon afgörande betydelse.

Vill man alltså skifta rättvist, så synas 800 kronor vara nog *begynnelse-lön* för lärarinnan; möjligen bör den ogifte läraren äfven hafva en smula högre sådan eller 900 kronor, då han ej så lätt torde reda sig med sin hushållning utan kvinnlig hjälp, och i all synnerhet som han *måste* betala afgift till änke- och pupillkassan, hvilket i och för sig bevisar, att det jämväl af denna orsak faktiskt är dyrare att lefva för män än för kvinnor. Däremot finnes ingen anledning att tillmäta *ålderstilläggen* högre för den ogifte läraren än för lärarinnan, och synas alltså dessa böra stanna vid 100 kronor för hvarje gång löneförhöjningen inträder.

Då det emellertid på landsbygden i de fattigare och svagast befolkade trakterna förekommer hvarannandagsläsning och flyttande skolor, och det kan blifva nödvändigt att tillmötesgå krafven på en längre och bättre skolundervisning genom lästidens utsträckning till 9 månader i stället för nu föreskrifna 8, så vill jag föreslå, att skoldistrikt, som aflönar lärare eller lärarinna med minst 900 kronor i lön, skall äga att därför utkräfvat 9 månaders läsning i folkskolan utan någon förhöjning i ersättningen. Fortsättningsskola och slöjdskola betalas dock som hittills. För en sådan utsträckning af tiden tala samma skäl, som anfördes vid reglering af lönerna för lärare vid allmänna läroverken.

Med stöd af det nu anförda tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att lönerna för folkskolans lärare och lärarinnor måtte så ordnas, att begynnelaselönen blir 800 kronor för lärarinna och 900 kronor för lärare;

att tre ålderstillägg, hvarje å 100 kronor, beviljas för lärarinna och ogift lärare;

att gift lärare åtnjuter de ålderstillägg Kungl. Maj:ts föreslagit såsom tillkommande den tjänsteklass han befinner sig i; och slutligen

att skoldistrikt, som aflönar lärare eller lärarinna med minst 900 kronors kontant lön, må äga att därför fordra 9 månaders läsning i folkskola eller mindre folkskola, utan någon ytterligare förhöjd ersättning.»

I motionen n:o 147 hafva herrar *Persson* och *Janson* anført följande:

»I Kungl. Maj:ts proposition n:o 51, angående lönereglering för lärare vid folkskolor m. m., föreslås högre löneförmåner med däraf följande högre pensionsrätt för lärarepersonalen, än hvad för närvarande utgår.

*Herrar
Perssons och
Jansons
motion.*

Då enligt gällande reglemente för folkskollärarnes pensionsinrättning stadgas bland annat, att skoldistriktet är förbundet att för hvar och en af där befintliga ordinarie folkskolläraretjänster ingå i pensionsinrättningen efter det högsta lönebeloppet, lärare på grund af tjänsteålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande af, att pensionsafgift, som erlægges endast af skoldistrikt, skall utgå med fem procent af delaktighetsbeloppet, samt att, därest pension skulle blifva tillagd folkskollärare, innan skoldistrikt för den lön, efter hvilken delaktighet i pensionsinrättningen med afseende å hans tjänst innehafves, erlagt så många årsafgifter, som motsvara de ordinarie tjänsteår, läraren för erhållande af pension måste äga, skoldistriktet är förbundet att gälda beloppet af bristande årens afgifter, dock med afdrag af det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kan vara erlagdt, så har denna föreslagna lönereglering till följd, att skoldistrikt får vidkännas afsevärdt högre och olika utgifter för skollärare genom de extra eller retroaktivaafgifter till pensionskassan, som distriktet måste erlægga.

Antag, att ett skoldistrikt, och sådana äro talrika, har en lärare, som redan är berättigad till afsked med full pension, hvilken stannar kvar i tjänsten, tills nya löneregleringen trädt i kraft och distriktet för honom vunnit delaktighet i pensionskassan för den högre lönen, därefter erhåller sitt afsked med äfven den högre pensionen. Ny lärare tillsättes, och för denna tjänst måste distriktet erlægga stadgad pensionsafgift, hvar till komma de extra eller retroaktivaafgifterna för den afgångne pensionerade läraren, som ock måste af distriktet under flera år samtidigt betalas; således högst olika utgifter emot hvad ett annat distrikt med under senare åren tillsatt yngre lärare har att utgifva. Att en lönereglering med sådana

följder i sin tillämpning hos de skattskyldige inom distrikten icke kommer att hälsas med tillfredsställelse faller af sig själf; och bör denna ojämnhet i utgifter från kommunernas sida, såvidt möjligt är, redan vid regleringen af löneförhållandena undanröjas. Högst olämpligt synes det oss vara, att en kommun eller skoldistrikt emot sin vilja skall nödgas för en afgången lärare, som kanhända genast efter afskedstagandet lämnar samhället, betala större eller mindre belopp blott för att bereda samme lärare högre pension, än hvartill afgifterna, erlagda under tjänstetiden, berättiga.

Det kan ifrågasättas, om extra afgifter till pensionskassan efter löne-regleringen behöfva uttagas, då skoldistriktet äfven därefter måste erlagga fem procent å delaktighetsbeloppet, oaktadt lärarne få skyldighet bidraga med två och en half procent å samma belopp, och af denna anledning kunna möjligen bestämmelserna om extra pensionsavgifter helt och hållet utur pensionsreglementet uteslutas. Skulle för vinnande af åsyftade utjämning i distriktens utgifter de extra pensionsavgifterna icke kunna för pensionskassan afvaras, så anse vi, att dessa böra erläggas af statsverket och att härför erforderligt anslag beviljas af Riksdagen samt att behöflig ändring vidtages uti pensionsreglementet. Då vidare för närvarande efter senaste löne reglering för folkskollärare med högre delaktighetsbelopp i pensionsinrättningen extra avgifter betalas af skoldistriktet, lärare, om bestämmelsen angående extra avgifters vidare utgående upphäfdes, pensionskassan af staten behöfva godtgörelse för inträdd minskning från skoldistriktet.

Vederbörande utskott torde emellertid lämpligen pröfva, huruvida och i hvad mån statsanslag kräfves för den af oss åsyftade förändring, liksom ock huruvida denna bör omfatta äfven de extra avgifter, som efter nu gällande pensionsreglemente utgå, och för att utskottet må blifva i tillfälle välja emellan olika möjligheter för frågans lösning, få vi alternativt hemställa:

att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 51, må såsom förutsättning för bifall till ny löne reglering för folkskollärare med högre delaktighetsbelopp i folkskollärarnes pensionsinrättning besluta: *antingen* att extra eller retroaktivavgifter för folkskollärarnes pensionering ej vidare skola erläggas,

eller att extra eller retroaktivavgifterna för samma pensionering skola erläggas af staten i stället för af skoldistriktet och att då för sådant ändamål må beviljas ett förslagsanslag af 20,000 kronor.»

*Utskottets
yttrande.
Behovet af
löneför-
bättring.*

Förevarande proposition är, såsom af det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet framgår, närmast föranledd af en utaf centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening hos Kungl. Maj:t gjord framställning om vidtagande af åtgärder för höjande af folkskolläraryornes aflöning. I berörda framställning, som grundade sig å uttalanden vid folkskolläraryöreningens sjunde ombudsmöte sommaren 1903 och inhämtade yttranden från ett stort antal kretsföreningar, uttalades det önskemålet, att folkskolläraryornes grundlön, som nu är 700 kronor, måtte höjas till 900 kronor, samt att de nuvarande tre ålderstilläggen, hvarterda å 100 kronor efter respektive 5, 10 och 15 års tjänstgöring, måtte hvar och ett höjas till 200 kronor. De öfver berörda framställning hörda myndigheterna, nämligen Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län, domkapitlen, öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor samt statens folkskoleinspektörer, hafva alla, med undantag endast af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i ett län, ansett en löneförbättring för folkskolans lärarpersonal önskvärd och af behovet påkallad, hvarför de också uttalat sig för vidtagande af en löneroglering på detta område.

Såsom skäl härför har i hufvudsak framhållits: att under de senaste tjugu åren lefnadsomkostnaderna blifvit på alla områden högst väsentligt fördyrade; att i följd häraf äfven kostnaderna för folkskolläraryornas utbildning ökats, hvilket för de flesta medförde en ökad skuldbörda vid inträdet på lärarbanan; att under samma tid krafvet på lärarkåren och dess utbildning stegrats; att, oaktadt det således ännu mer än förr vore för de enskilda lärarna erforderligt att genom fortsatta studier, deltagande i bildande kurser, resor och dylikt förkofra sig för sitt viktiga kall, det härför erforderliga ekonomiska underlaget i de flesta fall saknades; att i stället lärarna mer och mer måste söka skaffa sig biförtjänster, stundom inom områden, som hade föga samband med skolan, hvarigenom de lätt droges från sitt egentliga verksamhetsfält och miste hägen för skolarbetet; att det af dessa orsaker på sina ställen vore svårt att få några lärare alls, särskildt där skoldistriktet aflönade läraren endast med den fastställda minimilönen; samt att inom lärarkåren rådde ett på arbetet menligt inverkande missnöje med kårens ställning i ekonomiskt afseende, särskildt vid jämförelse med förhållandena inom många andra lefnadskall af jämförlig art.

Kungl. Maj:t har ansett behovet af en löneförbättring för Sveriges folkskollärare vara till fullo uppvisadt, men funnit sig af finansiella skäl hindrad att framlägga ett förslag till löneroglering i fullständig öfverensstämmelse med hvad som blifvit af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening begärdt.

I likhet med Kungl. Maj:t anser utskottet folkskollärarkårens kraf

på förbättrade ekonomiska villkor fullt befogad, och har utskottet vid behandlingen af förevarande proposition och de i anledning däraf väckta motionerna utgått från att en löneförbättring för landets folkskollärare är en af rättvisa och billighet påkallad åtgärd, som dessutom betingas af om- tanken för folkskolans egen utveckling.

Den i propositionen föreslagna löneförhöjningen afser såväl begynnelse- lönen som ålderstilläggen, hvarjämte i förslaget äfven beröres det förhål- lande, hvori stat och kommun deltaga i utgifterna för grundlön och ålders- tillägg.

Begynnelse-
lönen.

Hvad först angår *begynnelselönen*, har Kungl. Maj:t i anslutning till centralstyrelsens ofvanberörda framställning föreslagit en höjning däraf från dess nuvarande belopp, 700 kronor, till 900 kronor, hvilket sistnämnda lönebelopp Kungl. Maj:t ansett vara ett minimum för såväl manliga som kvinnliga lärare. I det kungl. förslaget har således beträffande begynnelse- lönen — i motsats till hvad förslaget innehåller i fråga om ålderstill- läggen — bibehållits den hittills på folkskolans område tillämpade prin- cipen om lagstadgad lika lön för manlig och kvinnlig lärare. Mot förslaget i denna del vända sig två af de i ämnet gjorda framställningarna, nämligen dels den af herr Mallmin med flera afgifna motionen och dels den af herr Svensson väckta motionen, i hvilka båda motioner föreslås, att begynnelse- lönen bestämmes för lärare till 900 kronor och för lärarinna till 800 kronor. Motionären herr Sörensson, som ej ifrågasätter någon ändring i anordningen med lika begynnelselön för manlig och kvinnlig lärare, åter hemställer, att denna lön för båda bestämmes till 800 kronor, men sist- nämnda motionärs framställning innehåller i stället förslag om ökning af ålderstilläggens antal från nuvarande tre till fyra.

Vid öfvervägande af de olika förslagen om begynnelselörens bestäm- mande har utskottet ansett sig böra ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag såsom, enligt utskottets uppfattning, i detta hänseende bäst afvägd. Om än skäl kunna anföras för att jämväl i fråga om begynnelselönen icke fasthålla den grundsats om lika lön för lärare och lärarinna, som hit- tills följts, torde å andra sidan, såsom departementschefen anmärkt, dessa skäl icke här äga samma betydelse, som då fråga är om ålderstilläggen. Det bestämmande för utskottets ståndpunkt i frågan har dock varit, att, med fästadt afseende å den föreslagna lönen i dess helhet och sär- skildt med hänsyn till att ifrågavarande lönerreglering torde komma att gälla en afsevärd tid framåt, en begynnelselön af 900 kronor jämväl för kvinnlig lärare icke lär kunna anses vara för högt tilltagen. Detta har också utgjort en anledning till att utskottet icke heller kunnat biträda motionären herr Sörenssons förslag om en lägre begynnelselön och ett ökadt

antal ålderstillägg, men äfven därutinnan har utskottet ansett Kungl. Maj:ts förslag vara att föredraga, att detsamma tillförsäkrar läraren redan vid inträdet på hans bana en ekonomiskt tryggare ställning, som möjliggör för honom att förr kunna sätta bo och tidigare befria sig från studieskulder.

I fråga om *ålderstilläggen*, som i den kungl. propositionen bibehållas vid sitt nuvarande antal eller tre, föreslår Kungl. Maj:t, att hvar och ett af dem bestämmes till 150 kronor för manlig och 100 kronor för kvinnlig lärare. I denna del har Kungl. Maj:t sålunda icke ansett sig kunna föreslå bifall till centralstyrelsens ofvannämnda framställning, utan förslaget afviker därifrån såväl beträffande storleken af ålderstilläggen som därutinnan, att skillnad göres mellan manlig och kvinnlig lärare. Det af entralstyrelsen framställda förslaget om en höjning af hvardera ålderstillägget till 200 kronor för både manliga och kvinnliga lärare har däremot af herr Johansson i hans motion upptagits. Motionären herr Vennersten anser likaledes, att ålderstilläggen böra utgå lika för båda, men föreslår, att hvar och ett af dem bestämmes till 150 kronor. Bägge dessa motionärer, af hvilka den förstnämnde anser grundsatsen om lika aflöning för manlig och kvinnlig lärare vid folkskolan icke kunna i längden vidhållas, angifva såsom hufvudsakligt motiv för den af dem förordade likställigheten uti ifrågavarande afseende, att de af Kungl. Maj:t föreslagna beloppen icke kunna anses för lärarinnorna innebära en efter deras förhållanden tillräcklig aflöning. Vidare har en motionär, herr Svensson, som i fråga om begynnelselönen yrkat skillnad mellan lärare och lärarinnor, ansett att vid fördelning af ålderstilläggen i högre och lägre icke såsom i Kungl. Maj:ts förslag skillnad bör göras mellan manliga och kvinnliga lärare, utan mellan å ena sidan gifta lärare och å andra sidan lärarinnor och ogifta lärare. Slutligen beröres frågan om ålderstilläggen äfven i herr Sörenssons ofvannämnda motion.

*Ålders-
tilläggen.*

Då utskottet ansett sig böra förorda Kungl. Maj:ts förslag om en begynnelselön af 900 kronor, torde herr Sörenssons endast under förutsättning om fastställande af en begynnelselön af 800 kronor väckta förslag om fyra ålderstillägg icke erfordra vidare yttrande. Hvad de öfriga framställningarna i fråga om ålderstilläggen angår, har utskottet jämväl i denna del ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet, som finner de af departementschefen anförda skälen för högre ålderstillägg åt manlig än kvinnlig lärare icke kunna fränkännas giltighet, kan ej heller dela motionärerna herrar Johanssons och Vennerstens uppfattning om otillräckligheten af de lärarinna enligt propositionen tilkommande löneförmåner. Tanken på de ökade kraf, som redan enligt Kungl. Maj:ts förslag komma att ställas på staten, synes i hvarje fall tala för att uti ifrågavarande hänseende ej gå utöfver detta förslag, och torde under alla förhål-

landen samma finansiella skäl, som bestämt Kungl. Maj:t att ej i denna del upptaga centralstyrelsens förslag, tala mot en lönerreglering i öfverensstämmelse med motionären herr Johanssons yrkande.

Hvad åter angår motionären herr Svenssons ofvanberöda förslag, torde detsamma ur principiell synpunkt icke sakna ett visst berättigande, då ett af de hufvudsakliga motiven till de föreslagna högre ålderstilläggen för manliga lärare varit, att dessa vid tiden för ålderstilläggens utgående i allmänhet äro familjeförsörjare i detta ords egentliga mening. Erfarenheten gifver emellertid vid handen, att af de ogifta folkskollärarne ojämförligt största antalet utgöras af dem, som icke tjänstgjort så länge, att de äro berättigade till ålderstillägg eller blott under kortare tid kommit i åtnjutande däraf, samt att i de högre åldersklasserna antalet ogifta är proportionsvis ringa. Af denna anledning och då med fog kan ifrågasättas lämpligheten af att på folkskolans område genomföra en grundsats, som på andra håll ej finnes tillämpad har utskottet ej heller kunnat biträda ifrågavarande förslag.

Statsbidraget
till ålders-
tilläggen.

Hvad härefter angår *statens bidrag* till folkskollärares löner, har på detta område hittills varit bestämdt, att staten skall bidraga till lärarnes lagstadgade löner med $\frac{2}{3}$ i fråga om såväl begynnelselönen som ålderstilläggen, och att resten skall tillskjutas af kommunerna. I Kungl. Maj:ts förevarande förslag bibehålles förhållandet mellan statens och kommunernas andelar beträffande begynnelselönen, men föreslås, att ålderstilläggen skola helt och hållet utgå af statsmedel.

Mot förslaget i sistnämnda del vända sig två af de i anledning af propositionen väckta motionerna, nämligen dels herr Sörenssons motion och dels den af herr Mallmin med flera afgifna motionen, och påyrkas i båda dessa motioner, att kommunerna fortfarande liksom hittills skola deltaga med $\frac{1}{3}$ ej blott i fråga om grundlönen, utan äfven beträffande ålderstilläggen.

Frågan om statens öfvertagande af ålderstilläggen är icke ny, utan har redan förut vid olika tillfällen varit föremål för Riksdagens behandling. Senast vid 1899 års riksdag framställdes af enskilda motionärer i Andra Kammaren förslag i sådant syfte, men denna framställning, som vann bifall inom Andra Kammaren, afslogs af Första Kammaren, hvarför förslaget då ej ledde till någon Riksdagens åtgärd.

Vid denna frågas bedömande har utskottet ansett i främsta rummet böra komma i betraktande, att den ökning i utgifter, som af den nu föreslagna lönerregleringen föranledes, så fördelas, att den icke kommer att kännas alltför tyngande. I sådant afseende är det uppenbart, att, i sin helhet sedt, staten i förevarande fall har minst svårt att bära de ökade

utgifterna. Att dessa, om det nuvarande sättet för ålderstilläggens fördelning mellan stat och kommun bibehölles, skulle komma att verka mycket tryckande för en del smärre kommuner, synes utskottet kunna med visshet antagas, och det torde också kunna ifrågasättas, om åtskilliga förut hårdt betungade kommuner verkligen äga sådan bärkraft, att de utan en till lindring ledande förändring i nuvarande grunder för statsbidragets utgående kunna påläggas de ytterligare bördor, som ifrågavarande löne-reglering skulle för dem medföra. I många fall torde det kunna befaras, att en dylik ökning i kommunernas utgifter skulle kunna verka hämmande på folkskolans egen utveckling. Utom den jämnhet i bördornas fördelning kommunerna emellan, som med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del skulle vinnas, torde ock böra bemärkas, att med förslaget ernås äfven den fördelen, att kommunerna icke af några ekonomiska bihänsyn kunna förledas att välja annan än den för platsen lämpligaste läraren. Grundade skäl finnas således enligt utskottets åsikt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag jämväl i fråga om grunden för statsbidragets utgående.

Att däremot, med bibehållande af den nuvarande anordningen be-
 träffande ålderstilläggens fördelning mellan stat och kommun, för vinnande
 af lindring i kommunernas bördor i stället på staten öfverflytta utgifterna<sup>Pensions-
 afgifternas
 öfvertagande
 af statsverket</sup> för folkskollära-
 rarnes pensionering — en utväg, som af herr Mallmin och
 hans medmotionärer föreslagits — synes utskottet, hvad angår de till
 pensionsinrättningen utgående ordinarie afgifterna, ej hafva samma skäl
 för sig. Framför allt skulle, då dessa afgifter utgå med lika belopp, utan
 afseende på lärarens ålder, därigenom ej i samma mån vinnas det jämnande
 af bördornas fördelning olika kommuner emellan, som förslaget om statens
 öfvertagande af ålderstilläggen är ägnadt att åstadkomma och som särskildt
 skulle gagna de små och förut hårdt betungade kommunerna.

I fråga om retroaktivavgifterna torde emellertid förhållandet vara ett
 annat. Såväl nyssnämnda motionärer som motionärerna herrar Persson
 och Janson hafva påvisat, att genom antagande af den föreslagna löne-
 regleringen skoldistriktet få vidkännas afsevärdt högre sådana afgifter än
 nu, och att desamma komma att ställa sig väsentligt olika för olika kom-
 muner. I likhet med motionärerna anser utskottet denna ojämnhet i kom-
 munernas utgifter böra, såvidt möjligt, undanröjas. I sådant syfte har
 ifrågasatts, antingen att berörda afgifter, såsom för pensionsinrättningen
 obehöfliga, icke vidare skola erläggas eller ock att desamma hädanefter
 skola betalas af staten i stället för af skoldistriktet, och att i sistnämnda
 fall för sådant ändamål må beviljas ett förslagsanslag af 20,000 kronor. Då
 utskottet icke utan närmare utredning i frågan tilltror sig att afgöra,
 huruvida ifrågavarande extra afgifter efter lönerregleringens genomförande

möjligen kunna för pensionsinrättningen afvaras, har utskottet ansett det lämpligt, att staten, så länge behof däraf förefinnes, öfvertager betalandet af de extra pensionsavgifterna, däri inbegripna jämväl de extra avgifter, som med hänsyn till nu gällande lönebelopp utgå; och torde det, därest detta förslag vinner Riksdagens bifall, ankomma på Kungl. Maj:ts att i pensionsreglementet vidtaga de ändringar, som däraf må påkallas. Det för ändamålet föreslagna anslagsbeloppet 20,000 kronor anser utskottet för sin del vara tillräckligt för 1907. Enligt hvad utskottet inhämtadt utgjorde nämnda avgifter för år 1905 sammanlagdt 16,401 kronor. Anslaget torde böra uppföras på extra stat, hvarigenom för ett följande år ny pröfning kan äga rum beträffande såväl anslaget behöflighet som storlek.

*Pensionens
storlek.*

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall efter den föreslagna löneregleringens genomförande hel pension såsom hittills komma att utgå med 75 procent af det högsta lönebelopp, hvaraf lärare på grund af tjänsteålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande, och då berörda belopp, som nu är 1,000 kronor, är afsedt att höjas till 1,350 kronor för lärare och 1,200 kronor för lärarinna, kommer hel pension, som nu är 750 kronor för både manliga och kvinnliga lärare, att ökas till 1,013 kronor för de förra och till 900 kronor för de senare. Med hänsyn dels till den ökade kostnaden för bidrag till pensioneringen, som bibehållandet af den nuvarande proportionen mellan aflöning och pension skulle tillskynda staten, och dels till folkskollärarnes relativt tidiga pensionsålder har en motionär, herr Albert Anderson, framställt förslag om att pensionen i samband med ifrågavarande lönereglering bestämmas till $\frac{2}{3}$ af delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen i stället för såsom hittills $\frac{3}{4}$, och har samme motionär samtidigt yrkat afslag å Kungl. Maj:ts förslag om förhöjdt statsbidrag till folkskollärarnes pensionering.

Utskottet har icke kunnat instämma med nämnde motionär. Visserligen torde, såsom motionären anmärkt, på andra områden inom statsförvaltningen pension i regel utgöra omkring $\frac{2}{3}$ af aflöningen, men i fråga om folkskollärarnes pension är dock att märka, att vid bestämmandet af det lönebelopp, efter hvilket pensionen beräknas, ej medtagas de naturaförmåner eller ersättning därför, som ingå i folkskollärarnes aflöning. I betraktande af de alltjämt stegrade lefnadskostnaderna torde de pensionsbelopp, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skola komma att utgå, icke heller anses vara för höga.

*Pensions-
åldern.*

Enligt nu gällande pensionsbestämmelser är rätt till hel pension medgifven hvarje folkskollärare, som uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänstår, af hvilka minst 20 såsom ordinarie, och äger folkskollärare, att äfven dessförinnan erhålla viss afkortad pension, därest lefnadsåren uppgå

till minst 50 och tjänstären till minst 25, hvarjämte folkskollärare, som genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, kan redan efter minst 10 ordinarie tjänstår erhålla pension efter vissa i pensionsreglementet närmare angifna grunder.

I dessa bestämmelser, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skola bibehållas oförändrade, ifrågasätta herr Mallmin och hans medmotionärer den ändring, att lärarinna medgifves rätt till hel pension, då hon fyllt 53 år och räknar 27 tjänstår, äfvensom rätt till afkortad pension, då hon fyllt 45 år och räknar 20 tjänstår, och föreslå motionärerna, att Riksdagen skulle i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla om ändring af pensionsreglementet i öfverensstämmelse härmed.

Efter hvad utskottet inhämtat, utvisar statistiken, att medelpensionsåldern, eller den ålder, vid hvilken pensionsberättigade i medeltal afgå, visserligen från början varit ej så oväsentligt lägre för kvinnliga än för manliga lärare, men att densamma efter hand dem emellan utjämnats, så att lärarinnans medelpensionsålder numera är högst obetydligt lägre än lärares. Den föreslagna förändringen, som af motionärerna ifrågasatts såsom ersättning för den af dem föreslagna lägre begynnelselönen åt kvinnliga lärare, synes sålunda icke vara påkallad af något verkligt behof och har ej heller blifvit af lärarinnorna själfva påyrkad. Utskottet anser sig således icke kunna tillstyrka någon förändring uti ifrågavarande afseende.

I öfverensstämmelse med en princip inom pensionsväsendet, som alltmera trängt sig fram, har Kungl. Maj:t med ifrågavarande lönereglering ansett böra förbindas skyldighet för folkskolans lärarpersonal att bidraga till sin egen pensionering och i sådant hänseende föreslagit, att lärare, som ingår på den nya löneregleringen, eller som tillsättes, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara pliktig att såsom bidrag till kostnaderna för pensioneringen erlægga en årlig afgift, motsvarande $2\frac{1}{2}$ procent af den lön, för hvilken skoldistriktet med afseende å hans pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarynes pensionsinrättning. De af Kungl. Maj:t till stöd härför anförda grunderna anser utskottet äga full giltighet, och får utskottet alltså i denna del tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare har Kungl. Maj:t i samband med löneregleringen ifrågasatt införande af en hittills på folkskolans område ej tillämplad bestämmelse om skyldighet för lärare att, så snart han eller hon uppnått 60 års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, afgå från tjänsten, dock med den inskränkning, att, därest vederbörande skolstyrelse finner den ifrågavarande lärarens eller lärarinnans fortsatta tjänstgöring vara gagnelig för skolan, skolstyrelsen kan låta med afskedet anstå.

Med den föreslagna bestämmelsen om skyldighet för lärare att afgå

*Skyldighet
att bidraga
till egen
pensionering.*

*Skyldighet
att afgå vid
60 år.*

vid uppnådda sextio år anser motionären herr Hammarlund böra förbindas en kortare öfvergångstid dels för att tillmötesgå de äldre lärarnas önskan att under någon kortare tid komma i åtnjutande af de förbättrade löneförmånerna och därmed följande rätt till högre pension och dels för att samma lärare må kunna hinna ordna för sig med afseende å framtida bostad m. m., och hemställer därför motionären, att ifrågavarande bestämmelse skall vinna tillämpning först ett år efter det den nya löneregleringen trädt i kraft.

I likhet med Kungl. Maj:t anser utskottet föreskrift böra införas därom, att lärare, som ingår på den nya löneregleringen eller förordnas efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig att afgå vid 60 år, med den modifikation förslaget härutinnan innehåller. Den af motionären uttalade farhågan att öfverårig lärare, som ingår på den nya löneregleringen, skulle kunna afskedas utan att därvid komma i åtnjutande af den af samma lönereglering betingade pensionen finner utskottet vara ogrundad. Då härtill kommer, att att stadgande om öfvergångstid saknar motsvarighet på andra områden inom statsförvaltningen, där löneregleringar genomförts med föreskrift om skyldighet för vederbörande tjänsteinnehafvare att vid viss ålder afgå, finner utskottet icke skäl att med afseende på folkskollärarkåren göra något undantag. Utskottet får alltså tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt i denna del.

*Bidrag till
vikariens af-
löande.*

Under framhållande, att, efter vederbörlig utredning, framställning om en höjning af det nu föreskrifna minimiarfvodet, 600 kronor, åt vikarie för på grund af sjukdom tjänstledig folkskollärare inom en nära framtid måste föreläggas Riksdagen, har Kungl. Maj:t, då den tjänstledige läraren enligt gällande föreskrifter är skyldig att såsom bidrag till vikariens aflöning af sin lön afstå ett belopp, motsvarande $\frac{1}{4}$ af vikariens minimi-aflöning, ansett försiktigheten bjuda, att redan i sammanhang med nu ifrågavarande lönereglering föreskrift meddelas därom, att den till följd af sjukdom tjänstledige läraren skall vara skyldig att efter nysnämnda grund bidra till vikariens aflöande, äfven om dennes kontanta minimi-aflöning framdeles kommer att höjas.

Mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del har utskottet icke funnit något att erinra.

*Särskilda
fram-
ställningar.*

Utöfver de nu behandlade frågorna, hvilka samtliga beröras i den kungl. propositionen, innehålla några af de i ämnet väckta motionerna äfven framställningar i andra afseenden. Så hafva herr Mallmin och hans medmotionärer ifrågasatt införande af bestämmelse om rätt för skoldistrikt att med domkapitels eller annan öfverstyrelses bifall uppsäga gift lärarinna.

Utskottet har inhämtat, att 1893 års kyrkomöte hos Kungl. Maj:t framställt begäran om vidtagande af åtgärder i enahanda syfte, som motionärernas förslag innehåller, men att Kungl. Maj:t efter åtskilliga myndigheters hörande funnit framställningen icke böra föranleda till någon åtgärd. Att under sådana förhållanden, och då den utredning, som för frågans rätta bedömande måste föregå ett beslut i ämnet, icke af motionärerna förebragts, nu ingå i en närmare pröfning af deras ifrågavarande förslag synes utskottet vara mindre välbetänt. Då denna fråga dessutom icke står i något direkt sammanhang med förevarande lönereglering, har utskottet ansett berörda förslag icke för närvarande böra föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Utskottet har icke heller funnit skäl förorda motionären herr Svenssons förslag om rätt för skoldistrikt att under vissa i motionen angifna förhållanden fordra af lärare ökad undervisningstid utan särskild ersättning. Bifall till nämnda förslag skulle nämligen medföra en ojämnhet i löneförhållandena samt föranleda, att platser med nio månaders undervisningstid blefve svårare att besätta. Utredning saknas ock angående alla de ändringar, som genomförandet af ett dylikt förslag komme att medföra på skollagsstiftningens område.

Däremot finner utskottet det vara befogadt, att bland villkoren för åtnjutande af de nya löneförmånerna en bestämmelse intages därom, att, därest i vederbörlig ordning den nu lagstadgade undervisningstiden af 34 $\frac{1}{2}$ veckor skulle komma att för samtliga skoldistrikt förlängas, tjänstinnehafvare, som ingår på den nya lönestaten, skall vara skyldig att utan särskild ersättning underkasta sig den ökning af tjänstgöringsskyldigheten, som sålunda kan vardas stadgadt, dock högst med 1 $\frac{1}{2}$ vecka, så att sammanlagda årliga tjänstgöringstigen blir 36 veckor.

Något egentligt samband med själfva löneregleringen har ej den af motionären herr Bergström väckta frågan om användande i allt större utsträckning af kvinnlig arbetskraft på folkskolans område. Motionären har emellertid ansett, att en utredning i detta hänseende bör föregå regleringen af folkskollärarkårens löner, hvarför han också hemställt om afslag å den kungl. propositionen samt yrkat, att Riksdagen i stället måtte hos Kungl. Maj:t påkalla utredning af berörda fråga. Hvad motionären såsom ett hufvudsakligt skäl för detta sitt yrkande anfört om kvinnornas lämplighet som barnaledare och deras fallenhet för arbete på folkskolans område anser utskottet visserligen äga sitt berättigande, men å andra sidan torde böra framhållas, att inom folkskolan i ej så ringa utsträckning äfven finnas lärarplatser, för hvilkas skötande det företrädesvis fordras manliga lärare. I hvarje händelse synes ifrågavarande löne-

reglering vara af så stort behof påkallad, att densamma icke lämpligen bör uppehållas af en vidlyftig utredning angående de förhållanden, som i motionen beröras.

*Ökningen af
statsanslaget.*

Hvad slutligen angår de ökade utgifter för statsverket, som föranledas af den utaf Kungl. Maj:t föreslagna lönerregleringen, har utskottet mot beräkningen af desamma samt mot de af Kungl. Maj:t i anledning häraf framställda förslag icke funnit något att erinra.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa:

1:o) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt med afslag å herr Albert Andersons motion, n:o 35, herr Sörenssons motion, n:o 37, herr Mallmins m. fl. motion, n:o 130, herr Vennerstens motion, n:o 131, herr Johanssons motion, n:o 134, herr Hammarlunds motion, n:o 141, och herr Svenssons motion, n:o 146, såvidt dessa motioner afse ändringar i propositionen, måtte

a) medgifva vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 1 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärarne, att för ordinarie lärare bestämmes en begynnelselön af minst niohundra kronor;

b) medgifva vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 1 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärarne, att storleken af hvart och ett af de tre ålderstilläggen bestämmes till etthundrafemtio kronor för manlig lärare och etthundra kronor för kvinnlig;

c) besluta, att lärare, som ingår på den nya lönerregleringen eller som tillsättes efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig att utan särskild ersättning underkasta sig den ökade tjänstgöringsskyldighet, som kan för honom uppkomma, därest i vederbörlig ordning skulle komma att för samtliga skoldistrikt stadgas förlängning af den nu lagstadgade undervisningstiden af $34\frac{1}{2}$ veckor, dock under en tid af sammanlagdt högst 36 veckor om året.

d) besluta, att i de fall, då bidrag af statsmedel utgår till aflönande af tjänstledig lärares vikarie, den tjänstledige läraren skall vara skyldig att af sin lön till vikariens aflöning afstå ett belopp, motsvarande en fjärdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, äfven om nämnda aflöning framdeles kommer att höjas;

e) besluta, att lärare, som ingår på den nya löne-regleringen, eller som tillsättes, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig att, så snart han uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, afgå från tjänsten, vederbörande skolstyrelse dock obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge den pensionsberättigades fortsatta tjänstgöring anses vara gagnelig för folkskolan;

f) besluta, att lärare, som ingår på den nya löne-regleringen, eller som tillsättes efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig att såsom bidrag till kostnaderna för pensioneringen erlägga en årlig afgift, motsvarande två och en half procent af den lön, för hvilken skoldistriktet med afseende å hans pensionering vunnit delaktighet i folkskolläraernes pensionsinrättning;

g) medgifva, att, med ändring af nu gällande grunder i fråga om statsbidrag till aflönande af vissa lärare, följande bestämmelser må blifva gällande:

1. Till aflönande af hvarje ordinarie lärare vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning därför, minst nihundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst sexhundra kronor, äger skoldistrikt, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren, förutom husrum och vedbrand eller ersättning därför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga sexhundra kronor.

Öfvergångsstadgande. Då å innehafvande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare erhåller, förutom husrum och vedbrand, minst åttahundra kronor samt därtill kofoder in natura enligt äldre bestämmelser eller till mer än etthundra kronor uppgående ersättning därför, äger skoldistrikt jämväl, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af sexhundra kronor.

2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen för sagda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen femtio kronor till manlig lärare och minst ettusen kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med sjuhundrafemtio kronor och i senare fallet med sjuhundra kronor.

3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola såsom ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen för samma undervisning af sådan anledning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen tvåhundra kronor till manlig lärare och minst ettusen etthundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med niohundra kronor och i senare fallet med åttahundra kronor.

4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen för ofvannämnda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen trehundrafemtio kronor till manlig lärare och minst ettusen tvåhundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med ettusen femtio kronor och i senare fallet med niohundra kronor;

h) öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid

folkskolor och småskolor med 2,150,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp, 6,350,000 kronor, till 8,500,000 kronor;

i) öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärares pensionering», nu 622,873 kronor, med 49,993 kronor till 672,866 kronor;

2:o) att Riksdagen med anledning af herrar Perssons och Janssons motion, n:o 147, samt herr Mallmins m. fl. motion, n:o 130, måtte besluta att från och med den 1 januari 1907 de extra pensionsafgifter, hvilka på grund af 8 § i reglementet för folkskollärares pensionsinrättning nu utgå eller till följd af den nu föreslagna löneregleringen komma att utgå, skola erläggas af stats medel, och för sådant ändamål på extra stat för år 1907 bevilja ett förslagsanslag under riksstatens tionde hufvudtitel af 20,000 kronor;

3:o) att herr Bergströms motion, n:o 28, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

4:o) att herr Albert Andersons motion, n:o 35, såvidt den afser ändring i gällande bestämmelser om grunderna för pensioneringen af folkskolans lärare och lärarinnor, ej må af Riksdagen bifallas;

5:o) att herr Mallmins m. fl. motion, n:o 130, i hvad den afser införande af bestämmelse om rätt för skoldistrikt att uppsäga gift lärarinna, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

6:o) att herr Mallmins m. fl. motion, n:o 130, i hvad den afser ändring i gällande bestämmelser om folkskollärarynnas rätt till pension, ej heller må af Riksdagen bifallas; samt

7:o) att herr Svenssons motion, n:o 146, såvidt den afser införande af bestämmelse om rätt för skoldistrikt att i visst fall fordra af lärare ökad undervisningstid utan särskild ersättning, icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 20 april 1906.

På det sammansatta utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Reservationer

af herrar *Billing, Sörensson, Berggren, Lilliesköld, Lindman och Hedenstierna*, hvilka beträffande frågan om ökningen af statens bidrag till den föreslagna löneregleringen anført:

» Enligt vår uppfattning bör den nu gällande bestämmelsen, att kommunerna skola med $\frac{1}{3}$ deltaga i bekostandet ej blott af begynnelselönen utan äfven af ålderstilläggen, såsom grundad på synnerligen goda skäl, fortfarande bibehållas. Ehuru i så fall genom ifrågavarande löneregleringen en del kommuner komma att blifva ganska betungade genom utgifter för folkskoleväsendet, bör dock detta förhållande ej utgöra en berättigad anledning att i fråga om ålderstilläggen bryta mot den hittills gällande principen. Med bibehållande af den nuvarande grunden för statsbidragets utgående jämväl beträffande ålderstilläggen synas de af löneregleringen föranledda ökade utgifterna för kommunerna i allt fall ej blifva större än att de kunna af dem bäras. Omsorgen om folkskoleväsendet är ju i första hand en kommunens uppgift, och böra kommunerna därför också i samma mån som hittills vara ekonomiskt intresserade i saken.

Af denna anledning hafva vi ej heller kunnat biträda det af såväl herr *Mallmin* och hans medmotionärer som motionärerna herrar *Persson* och *Janson* väckta förslaget att de extra eller retroaktivafgifter, som kommunerna enligt gällande reglemente för folkskollärarnes pensionsinrättning äro skyldiga att erlagga till folkskollärarnes pensionering, hädanefter skola betalas af statsmedel.

Med bibehållande af den nuvarande grunden för statsbidragets utgående jämväl beträffande ålderstilläggen ställer sig den ökning i statsutgifter, som löneregleringen skulle medföra i form af ökad bidrag till lärarpersonalens aflöning, sålunda:

Till höjning af begynnelselönen från 700 kronor till 900 kronor fordras:

för 4,761 lärare à 200 kr.	952,200 kr.
» 2,042 lärarinnor à 200 kr.	408,400 »

Summa 1,360,600 kr.,

hvaraf $\frac{2}{3}$ komma på staten med 907,067 kr.

Till höjning af ålderstilläggen för manliga lärare fordras:

för 667 lärare i andra lönegraden à 50 kr.	33,350 kr.
» 638 » i tredje » à 100 »	63,800 »
» 2,578 » i fjärde » à 150 »	386,700 »

Summa 483,850 kr.,

hvaraf $\frac{2}{3}$ komma på staten med 322,567 »

Summa 1,229,634 kr.

Såsom ökad bidrag till lärarpersonalens aflöning skulle sålunda i rundt tal krävas 1,250,000 kronor, och då det icke torde vara något att erinra emot, att det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, ökas med 350,000 kronor för täckande af beräknad brist i detta anslag, synes ifrågavarande anslag, hvars nuvarande belopp är 6,350,000 kronor, böra ökas med 1,600,000 kronor, hvaraf 350,000 kronor för fyllande af berörda brist och 1,250,000 kronor för löneregleringen, eller till 7,950,000 kronor.

Med anledning af hvad sålunda anförts anse, vi, att utskottet bort hemställa,

1:o att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat oförändrad bifallas, i anledning af propositionen och med föranledande af herr Sörenssons motion, n:o 37, och herr Mallmins m. fl. motion, n:o 130, så vidt dessa motioner afse bibehållande af den nuvarande grunden för statens bidrag till folkskolläraernas ålderstillägg, samt med afslag såväl å berörda två motioner, i hvad de afse ändring i andra delar af propositionen, som å herr Albert Andersons motion, n:o 35, herr Vennerstens motion, n:o 131, herr Johanssons motion, n:o 134, herr Hammarlunds motion, n:o 141 och herr Svenssons motion, n:o 146, såvidt dessa motioner afse ändringar i propositionen, måtte

a) medgifva	— — —	) lika med utskottet;
b) medgifva	— — —	
c) besluta	— — —	
d) besluta	— — —	
e) besluta	— — —	
f) besluta	— — —	

g) medgifva, att, i fråga om statsbidrag till aflöande af vissa lärare, följande bestämmelser må blifva gällande:

1. Till aflöande af hvarje ordinarie lärare vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning därför, minst nihundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda

naturaförmåner eller ersättning därför, minst sexhundra kronor, äger skoldistrikt, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren, förutom husrum och vedbrand eller ersättning därför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga sexhundra kronor.

Öfvergångsstadgande. Då å innehafvande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare erhåller, förutom husrum och vedbrand, minst åttahundra kronor samt därtill kofoder in natura enligt äldre bestämmelser eller till mer än etthundra kronor uppgående ersättning därför, äger skoldistrikt jämväl, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af sexhundra kronor.

2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen för sagda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen fentio kronor till manlig lärare och minst ettusen kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med 700 kronor och i senare fallet med 666 kronor 67 öre.

3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola såsom ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen för samma undervisning af sådan anledning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen tvåhundra kronor till manlig lärare och minst ettusen etthundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med 800 kronor och i senare fallet med 733 kronor 33 öre.

4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen

för ofvannämnda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, minst ettusen trehundra femtio kronor till manlig lärare och minst ettusen tvåhundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med 900 kronor och i senare fallet med 800 kronor;

h) öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 1,600,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp, 6,350,000 kronor, till 7,950,000 kronor;

i) öka — — lika med utskottet.

2:o) att herrar Perssons och Jansons motion, n:o 147, samt herr Mallmins m. fl. motion, n:o 130, i hvad den sammanfaller med nyssnämnda motion, icke måtte af Riksdagen bifallas.

3:o) att herr Bergströms	— —	} lika med utskottet.
4:o) att herr Albert Anderssons	— —	
5:o) att herr Mallmins m. fl.	— —	
6:o) att herr Mallmins m. fl.	— —	
7:o) att herr Svenssons	— —	

af herr *Lindhagen*, som beträffande vissa delar af motiveringen anført:

»Allt sedan kvinna på 1850-talet berättigades att bekläda folkskolelärarebefattning, har full likställighet i löneförmåner ägt rum mellan lärare och lärarinna. Den kungliga propositionen inför nu här för första gången en skillnad genom att föreslå högre ålderstillägg för manlig än för kvinnlig lärare. Mot denna afvikelse från det bestående har från lärarinnorna eller åtminstone från de ogifta bland dem rests en allmän opinion, fordrande bibehållande af hvad man kallat den gamla inom folkskolan tillämpade principen att lika arbete kräfver lika lön. Inom riksdagen har deras sträfvande understöds af herrar Johansson och Vennersten genom slutyrkandena i desses afgifna motioner. Herr Johansson tar dock i sin motivering afstånd från själfva grundsatsen om samma lön för lärare och lärarinna, under det herr Vennersten i viss mån förordar den, åtminstone, såsom han uttrycker sig, så länge lönen kan betraktas såsom ett existensminimum.

Utskottet synes mig nu hafva bort ägna någon allvarlig uppmärksamhet åt denna för lärarinnorna utan tvifvel mycket viktiga sak, hvartill utskottet dessutom fått en direkt anmaning genom en till utskottet ingifven masspetition från lärarinnor i Stockholm. Utskottets underlåtenhet i detta afseende har emellertid åtminstone haft det goda med sig, att utskottet å andra sidan ej heller uttryckligen underkänt allt berättigande i förenämnda opinion, ehuru väl mellan raderna i framställningen kan läsas en ganska stor obenägenhet gent emot all likställighet i aflöningshänseende mellan lärare och lärarinna.

Det är dock på detta område som på alla andra af största betydelse att till grundval för arbetets organisation lägga en samvetsgrann undersökning om, hvad som är rättvist. Är det nu så, att det kvinnliga arbetet i folkskolans tjänst, såsom allmänt synes vitsordas, är lika värdefullt som det manliga, bör detta äfven finna ett klart uttryck i afvägandet af betalningen för arbetet. Icke blott billigheten mot de arbetande kvinnorna kräfver detta. Det måste äfven lända folkskolan till största gagn, att lärarinnorna erhålla den själf tillit och den arbetsglädje, som endast ett aktningsfullt och rättvist bedömande af deras arbete kan förläna.

Frågan om ett rättvist afvägande af löneförhållandena är emellertid ej så lätt att lösa utan kräfver åtskilliga såväl teoretiska som praktiska undersökningar. Det är visserligen till en början sant, att utgångspunkten måste vara »lika lön för lika arbete». Men äfven andra synpunkter kunna inverka. Enligt min uppfattning är det sålunda riktigt, såsom i den kungl. propositionen framhålles, att full hänsyn måste tillika tagas till de oundgängliga lefnadsbehofven, som ju af skilda anledningar kunna vara mycket olika. Hvad man i detta afseende utan vidare undersökning redan vet är att med lika lön en familjeförsörjare i stort sedt har vida svårare att reda sig än en ogift medborgare. Det är därför hvarken rättvist eller gagneligt att genom ensidigt fasthållande af principen »lika lön för lika arbete» vidblifva en lönerogering för folkskolan, som ofta måste leda till, att en lärarinna har det jämförelsevis bra, under det att den gifte läraren och hans familj lida nöd.

Med denna uppfattning är det klart, att den nu omtvistade frågan rörande ålderstilläggen borde under nuvarande förhållanden i hufvudsak ordnas så, att de högre ålderstilläggen utgå till gifta lärare samt de lägre till lärarinnor och ogifta lärare. I stället göres nu i berörda afseende skillnad mellan manlig och kvinnlig lärare. Äfven om man väl kan förstå de konjunkturer, som föranleda ett sådant tillvägagående, så måste dock tydligt framhållas, att man därmed, såvidt nu kan bedömas, öfvergifver

rättvisans ståndpunkt samt därigenom också lätt vilseleder den allmänna meningen till att framdeles inlåta sig på ännu farligare orättvisor.

Då jag emellertid ej varit i tillfälle att verkställa erforderlig utredning för att kunna tillfredsställande formulera en framställning i förenämnda syfte, samt frågans nuvarande läge äfven bortskymmer alla utsikter till gehör för en sådan ny sak, nödgas jag afstå från att göra något yrkande samt inskränka mig till denna reservation mot utskottets motivering. Därmed har jag äfven velat betona, att det beslut, utskottet förordat, ej bör få anses såsom ett definitivt underkännande af lärarinnornas berättigade kraf utan endast såsom ett af förmenta opportunitetsskäl föranlett tillfälligt undanskjutande till någon del af detsamma.

af herr *D. Persson* mot vissa delar af utskottets motivering
samt af herr *Hammarlund* likaledes mot vissa delar af utskottets motivering.
